

Pest, december 3-kán 1854.

Szergievits Mencsikoff herczeg.

Ha az előttünk levő arczképet névtelenül adnók, távolról sem jönne az olvasó azon gondolatra, hogy ez egyszerű, mondhatni pongyola polgári öltözetű uri ember senki más, mint az a sokszorosan emlegetett Mencsikoff herczeg, kinek jelen hadi helyzetéről mindennap megemlékeznek a politikai lapok, egy fiatal szelleműs német festő pedig a „Gartenlaube“ című, hazánkban is olvasott német képes néplapnak, emezt írja felőle, két évi rendes lakhelyéről, Konstantinápolyból:

„A mint Leiningen gróf 1853. febr. Ausztria kivánságait a magas portánál szerencsésen keresztülvitte, s ágyudörgés között visszautazott, az aggodalmas kedélyek szépen lecsillapulának, csak a rajongó orthodox görög lakosság járt kelt kihívó daczal, s széltiben mondogaták, hogy majd egészen más kivánságokkal fog a muszka udvar fellépni; de „mikor“ és „mit“ fog kívánni, az iránt még a diplomatia is legfőbb setétben tapogatódzott, s hogy semmi bizonyost nem tudtak, abból gyanithatni, mi-

szert a francia követ *Lavalette* ur, ki a szent sír kérdését legelőször megbolygatá, febr. 27—28. éjjelen nagy hirtelen s váratlanul összeszedte sátorfáját és hajnalban egy francia gőzösön rögtön elutazott.

Gyönyörű tisztáreggel vala — ugymond a fiatal festő — midőn esetleg a muszka követségi palota közelébe vetődtem, melly előtt már pár óra óta perczenkint szaporodott az oda sereglő görögség, s délig egy ropant áthatlan tömeggé alakult, melly nyilvánosan, minden titkolódzás nélkül arcán fitogtatá a kihívás bélyegét, a sokfélekép szorongatott török kormány ellenében. — Két óraker feltárultak a palota kapui, s a követségi díszhintó az egész követségi személyzet kíséretében kihaladván rajta, egyenesen *Topana* felé tartott, hova nyomában tódult a rajongó ropant néptömeg.

Három óraker 21 ágyulövés hirdeté az orosz gőzös közalgését, s fél óra mulva a kikötőből ismét visszafelé nyomult a *Perába* vezető meredek uton az előbbi rajongó sokaság. Legelő a követségi

hintóban *Mencsikoff* herceg teljes diszruhában az előbbi követ *Ozeroff* mellett. A diszhintót végetlen kíséretben követék lóháton tábornokok, tisztek, követségi hivatalnokok, s az orosz és görög gyarmatok, előkelői, mind ünnepélyes diszöltözötben. Ezek nyomában a megszámlálhatlan óhitű néptömeg, melly *Mencsikoff*-ban buzgó áhitattal bámulá azt a messiást, ki fel fogja helyezni a keresztet a Zsófiamecset legmagasabbik kupjára. Az igen nagyszámu katonatiszti kíséret között jelen volt *Korniloff* admirál is, ugyanaz, ki *Mencsikoff* megbízásából Görögországba ment, s nyomban követé lépteit az epirusi s thesszali felkelés, nem régiben pedig Szebasztopol ostromlott falai között a legelső áldozatok egyike lön.

Mellözve mind azon fogásokat, mellyeket *Mencsikoff* herceg konstantinápolyi küldetésekor felhasznált, részint a közvélemény kifürkészésére, részint a fanatizált orthodox köznép ingerítésére, nem említve, milly furcsa szokatlan látványul szolgálta a herceg butoraival megrakott szekerek, mellyeket a városon végig huzoltatott, mintegy fenyegető czégerül, hogy ő már megy, itt hagyja Törökországot s kész a háboru, — miként vonult gyanítva küldetése meghiusultát egész csendességben *Buyukderebe*, Konstantinápolytól három órajárásnyira, s milly ingatag határozatlanságot árult el mindez, legelső kihívó fellépte ellenében, azt látni kelle, hogy az embernek illő fogalma lehessen az akkori konstantinápolyi kedélyek állapotáról.

Sokkal érdekesebb lehet tudni az olvasónak, hogy az előttiünk levő kép azon egyetlenegy hü arczkép mása, melly *Ozeroff* statustanácsnok számára daguerreotyp utján készítettett, s tudtommal — mond a közlő fiatal német festész — csupán és egyedül hü arczképe *Mencsikoff* hercegnek, kiről tudva van, hogy számtalan felszólítást visszautasítva, sohasem akart arczképfestő előtt ülni, s részemről is merem állítani, hogy tökéletesen hasonlít az a herceghez, kit sokszor volt alkalmam közelből látni, midőn Pera utczáin járkált viseltes felső kaputrokban, összegyürt kalappal fején, s mankós pálczával kezében, melly elváhatlan hü társa ama furesa megsebesülés óta, mellyet 1828-ban Varna ostrománál kapott.

Legislegnevezetesebb pedig ezen viselt kabát, ütött kopott kalap és mankós botra vonatkozólag az, hogy épen ezen öltözetben jelent meg *Mencsikoff* herceg a török szultán előtt, a mi hallatlan sértés s lábbal tapodása azon régi ősz szokásnak, mellynek illedelmi szabályai szerint, minden idegen hatalmaság követje csak a lehető legnagyobb diszszel s kitelhető pompával járulhat a nagyur trónusa elé.

Semmit sem feled a török nehezebben mint a császára irányában kellő tisztelet mellözését vagy elhanyagolását, s ezen gondatlanság a portánál bevett illedelmi szabályok ellenében olly botrányos volt, hogy abban a többi hatalmaságok képviselői is mindnyájan megütköztek, s általános az a közhiedelem, hogy ha *Mencsikoff* kellő diszruhában járult volna a szultán elé a czár követeléseivel, nem ütközött volna olly makacs ellenzékbe, minővé egyesíté a diván és külhatalmak követségeit az a világhírű, kabát, mellynek igen sokan hajlandók a jelen elkeseredett háborut tulajdonítani.

Illyen értelemben ír az ifju német festész, mi pedig azt függesztjük soraihoz, hogy ha csakugyan *Mencsikoff* idézte elé kopott kabátjával a keleti háborut, bőven részesül most aranyhimzetű tábornoki egyenruhája puskaporfüstben; mert a mint az egyesült sereg kiszállott Krim száraz földre, övé volt orosz részről az első véres ütközet, ő osztogató a hadvezéri parancsszót az Alma és Kacsá-melletti ütközetben, mellyhez erős sánczok között már készen várta a hivatlan egyesült vendéget.

Sok mindenfélét összeirtak a septembri ütközet után, azon tatár hír alkalmával, hogy Szebasztopol bevették, *Mencsikoff*-ról is; körülményesen elő volt adva, mint vonult serege maradványával a hadi kikötőbe, s mint fenyegetőzék, hogy légbe röptü magát seregéstől, hajóstól, ha békét nem hagynak neki; arról is volt szó, hogy már Konstantinápolyba vitték, s csakugy leste a kíváncsiak serege, hogy Konstantinápoly örömmittas népe, melly több napokig kivilágítá a nagy birodalmi fővárost Szebasztopol képzelt eleste hírére, mikép fogadandja a megalázott herceget? de mindez csak alptalan mende monda volt, mert

a következés megmutatta, hogy *Mencsikoff*, az alatt mig a hírlapok majd hajóra szoritották, majd Konstantinápolyba szállíták, épen nem hevert, hanem teljes erejéből iparkodott Szebasztopolt erősíteni és seregét ugy szaporítani, hogy az ellenséggel ismét szembe szállhasson.

Ha a szövetséges ellenség bombákat hányt a várba, ő is felelt abból a roppant sok ágyuból, mellyekkel arrafelé tüzelte, hol legnagyobb kárt reményelt tehetni az ellenség sorai-ban és ágyu telepeiben, a lerombolt falakat s leszedetett házfedeleket torlaszokra használta, mi oda mutat, hogy végső esetben, utzaharczra is el van határozva; ha nagyon sok volt a halottja, néhány órai fegyverszünetet kért, hogy azokat eltemethessék; ha hadihajóit vették czélba az ellenséges ágyuk, tovább viteté azokat, s leszerelteté, hogy kevésbé gyulékonyak legyenek; ha egy kis rést vett észre, kirohanást kísérelt azon egypárszor, mellyekből igaz, hogy mindannyiszor tetemes veszteséggel visszaveretett, de annyiban mindenesetre czélt ért, hogy ezen háborgatások mellett mai napig sem sikerült az egyesülteknek, Szebasztopolt mindenfelől elzárni, s az ostromlott vár, és külső segéd seregek közötti közlekedést megakadályoztatni.

Mennyire felhasználta e nyílt utat *Mencsikoff*, látszik abból, hogy az előbbi több ezerekre menő veszteségek daczára, a legutóbbi kirohanáskor sokkal nagyobb serege volt *Mencsikoff*-nak mint kezdetben. Az almai ütközetkor csak 50,000-ról vala szó, most pedig lord Raglan és Canrobert tudósításaik 100,000-re teszik a Szebasztopol védelmére öszpontosított fegyveres népet, mellynek egy nagy része november 5-én Inkerman mellett váratlanul olly erővel támadta meg az angolokat, hogy aztán a legnevezetesebb véres csaták egyike fejlődött ki, mellyben 3 angol tábornok elesett, 4 megsebesült, s az egyesültek összes vesztesége 4000-en felül, az oroszoké 15,000 körül jár halottakban, sebesültekben és foglyokban.

Mily ünnepélyesen neki készült a győzelemnek ezuttal a hajthatlan hadvezér, kitetszik abból, hogy hajnalban, a sűrű ködöt Szebasztopolból jövő ünnepélyes harangzugás törte át, melly akkor szólalt meg egyszerre, minden még össze nem bombázott toronyból, midőn a kirohanandó seregnek nagy napi munkájához áldást osztogattak a szebasztopoli pópák. Azon szomorú tapasztalás pedig, miszerint az oroszok rendre gyilkolták a megsebesült tehetetlen ellenséget, oda mutat, hogy *Mencsikoff* olly igen elhatározta magában Szebasztopolt minden áron megtartani, az egyesülteket pedig semmivé tenni; miszerint Klio minden tetteket feljegyző jobbát sem tartja kellő figyelemben, csakhogy győzelmi babért arathasson.

De a nevezetes nov. 5-iki gyilkos harcban Inkermannál még nem érhető el czélját, mert a 14,000 nyi egyesült sereg, daczára annak, hogy váratlanul támadta meg a sűrű köd áruló palástjába burkolt 60 ezernyi fegyveres muszka, hogy legjelesebb tábornokait sűrűn megdézsmálta a halál, s az oroszok, kiknek bátorságát két főherceg jelenléte tüzelte, vad dühvel öltek gyilkoltak mindent a mi utjokba esett; mégis olly nyomatékosan verettek vissza nagy vérontás után, hogy veszteségek halottakban sebesültekben és foglyokban szinte túlhaladá számmal a harcban jelen volt egyesült sereg összes számát. A csatater 5000 muszka halottal ellepve határozottan az egyesültek hatalmában maradt. E drágán vásárlott, de fényes diadal tiszteletére megdördültek Párisban az olly régen némán hallgató rokkantak ágyui, s London minden tornyán megszólaltak a harangok, mellyek örömuzugása nem egy részvevő könyvet sajtolta ki azon 2400 angol hős fölött, kik messze hazájoktól Inkerman mellett közös sirban nyugosznak.

Nem hagyta-e el jelen igen komoly helyzetében *Mencsikoff* herceget azon hirhedt jó kedélye, mellynek több Konstantinápolyban keringő élczes ötletet tulajdonítottak, arról ugyan semmit sem irnak régóta a lapok, de annyi bizonyos, hogy az egyesült sereg ágyutelepei, mellyek mindinkább Szebasztopol falai alá nyomulnak, habár edzik is makacs bátorságát, még is aligha nem rontják meg bömböléseikkel a vig tréfához szükséges jó kedvet.

Utazás a föld körül.

Anderson nyomán Dr. Hegedüs.

VI.

Elutazás — tengeri temetés — Otahajti — éghajlat — lakházak — letmód — Pomare királynő — bűnök ösvénye — kilátás.

Ködös napok nehezíték a hajózást s nagyíták a tenger egyformaságát. Egy nap követé a másikat minden egyéb különbség nélkül, mint a mit szél s idő idézhet elő a végtelen korlátlan tengervivaton. — Bár mily sokáig merengjen is tekintünk a szabad tengeren, hol hullám hullámot űz, — a nézet maga nem untat, — mert mozgás élet, — a fellegek szélből különféleképp idomítva szüntelen változó alakokat tüntetnek fel, szóval a tengeri élet egy ezer változatu nagy feladvány. — Az isteni tisztelet a legérezhetőbb különbség, midőn az Ur szelleme a vizek felett lebeg, midőn ihletett imák hangoznak a menny magasztos boltozata felé, mellynek védelme nélkül a töredékeny hajó, képtelen lenne a szilaj elemek ostromának ellentálni. — Temetésünk is volt, — egy utitársunkat, kinek reményei hazáját visszontlátni, meghiusultak, a hideg hullámsirba temetők. — A fedélzetre gyűlve hallgatók a lelkész, szónoklatát, melylyel halandóságunkra emlékeztetett, s itt, hol a halál százszoros változatu alakban környezi a gyarló halandót, — nem lehet elfogulatlan kebellet hallani, mint zuhan a nemzeti lobogóba takart hullá a hallgatag hideg mélységbe, — látni, mint omlanak össze a habok a hideg sir fölött, mellynek helyét ki sem fogja többé fellelhetni.

De vig jelenetei is vannak a tengerész-életnek. Midőn vasárnap délután táncvigalmat tart a legénység, s a jármű minden ingásai daczára javában járja dobszónál a keringőt, kedve annál szélesebb lévén, mennél nehezebb cseppekben csordul az izzadság viharedzett arcaikról.

September 14-kén a láthatáron egy fekete pont tünt fel a habokból s föld! föld! hangzék az árboczkosárról. — Sebesen sikamlott feléje a hajó, a pont mindinkább nagyobbodott s nemsokára a „Csendestenger csillaga“ a gyönyörű, oly sokszor megénekelt *Tahaiti* tünt fel előttünk.

Ragyogó paizs gyanánt reng e sziget mint tenger királynéja, a csillogó habok felett. — Keleti részén sziklafok egyesíti a szomszéd Tajazalu szigetkével, míg közepén egy óriás kúp a felhőkig emelkedik, mellyről minden oldal felé éles ágak, mind megannyi megfagyott lávafolyam nyulnak egész a tengerig, mély hasadéku völgyeket képezvén. — S mégis ez első tekintetre vadon, s meztelennek tetsző hegyek, nem oly kopárok mint Oceania sok más magasztalt szigeteié. — Csucsig zöldelő növényköpenybe burkolva dúsan pompázó növényzettel lepett völgyeket képeznek — mellyek egyedül a tropusi erdőkhez hasonlíthatók szépségben.

A part hosszában lapály nyulik el, mellyen mivel szántóföldek, bambus nádból épült szellős lakok, kókusz és kenyérfa berkektől felváltva a lakosok csendes munkásságáról szépen tanuskodtak.

S e gyönyörű, a legnagyobb művésztől alkotott kép csillogó kláris keretbe van foglalva, mellyen a szüntelen zajgó habok törnek s mikhez hasonlítva emberi kezek által emelt bármi nagyszerű kikötő, parányisággá törpül.

Kedvező szélből segítve hajónk nemsokára a keskeny nyíláson áthatva a Koráll sziget öblében *Papiti* kikötőjében horgonyt vetett. — Egy itt horgonyzó francia hadihajót szokásos lövésekkel köszöntvén, harcziás üdvözetünket csakhamar egy révtelep ágyai dörögve viszonzták.

E csendes, a koráll állatkák által képezett kikötő sima tükérből, ezt mintegy áttörve, kis korall-szigetek emelkedtek, mellyek egyike, *Motuta* nevezetű, büszke pálmáktól árnyékolva, *Pomare* királynénak kedvelt nyári lakhelye volt. — Most a rajta épült sáncz a francziák ittlétét jelenti.

Ama keskeny róna, mellyen *Papiti* város elterül, e földrészt termékenységének jellegét viseli; — s magas 7000 lábnyira felnyúló hegyormok a csodálatosan szép képnek gyönyörű előterét képezik.

S mind e szépség, bármint vizsgáltassék, nem tünedékeny.

— Holdvilágos éjen e házcsoportok között andalogva, halvány szelid fényét sűrű setét lombzatok s kis házak felett rezgeni láttuk, — s az est langy üde legét szíva, a benszülöttek fesztelen csoportjaik közé vegyülni, mesterkéletlen kaczajukat s ártatlan csevegésüket hallgatni, — mindez olly élvezetet nyujt, mellyben a halandó csak itt részesülhet.

A város legszabályosabb része a part hosszában terül el, mellyben egyes házak europai izlésben ugyan, de alacsonyok s fából épültek. — Kivételt képeznek a francia magtárak, sütőházak s laktanyák; — a többi lakok minden szabatos rend nélkül fesztelen csoportokat képeznek, árnyékolva hullámzó pálmákkal s kerítve viruló illatos eserjével.

A belföldiek — *kanókok* — házai bambus-nádból vannak építve s pálmalevelekkel tetőzvek; — mi nekik nemcsak könnyű de ugyszólva légies külsőt kölcsönöz. — Olly tájra látja magát vetve az utazó, melly megáldva a természet minden bajaival s javaival, gondtalan életnek s az édes semmittevésnek élvezetére látszik teremtvé. Itt hol az élet fentartásaért szüntelen küzdött tusa, nem emészti fel a test, s nem nyomja el a lélek erejét, itt ez örök nyárban és kéjes egyformaság között lehet leginkább érzeni, mit tesz a természet kebelén nyugodva s gazdagságában gyönyörködve ennél sem többet, sem mást nem kívánni.

A házakban csak kevés fényüzési czikk találtatik, mellyek ridegebb éghajlatok alatt a kényelem s jólét élvezetére szükségeseknek tartatnak. — A padló fris levelek s virágokkal van behintve, mik a különben szerény kunyhót kellemes illattal elárasztják; helyenkint lágy kákából font tarka szőnyegek terítvek, mikén a meglehetősen gondtalan lakók, a nap s mondhatni életük legnagyobb részét elmélázzák; dagadó párnák, néhány egyszerű, de izletes edény, kényelmes nyugágyak, hófehér függönyökkel egészítik ki a szerény butorzatot. S mi is kellene több, hol az egész élet kényelmes étkezés s ábrándozó nyugalom között foly, csak ritkán felváltva az életszükségek könnyű foglalkozásai által. — A francia kormányzó laka, emelkedett nyílt téren fekszik, mellyen a katonaság hadi gyakorlatait tartja; — csinos fasor vezet ez izletesen épült erkélyes lakhoz, előtte virágkeretben csillogó szökőkutak locsognak. — A lak belseje azon pompa nélküli fényüzéssel butorozott, melly egyedül e fenséges éghajlat kelleméinek élvezetére van számítva. — A kormányzó, *Page* ur, termeiben olly nyugott méltósággal járt kelt, miszerint a gondolat, hogy ő az *Ocean gyöngyének* ura, önkénytelen szállta meg a gondolkodót.

E kies laktól balra nyult el ama híres *Pomare* királynő laka, egyszerű s alacsony épület, — hol ő hivatalos tisztelkedésünket fogadá, mellynél azonban, hogy jelen nem leheték, egyik kirándulásom okozá. — Ő felsége a zene iránti előszere-tét említvén, parancsnokunk olly udvarias volt, hogy zenekarunkkal több estvéken a királynő udvarában vig táncznótákat huzatott, — mire nemcsak a körülrajongó nép, de maga a királynő s udvara is tánczra kerekedve, fesztelen keringőt kezdé járni.

Pomare ő felsége kerekdedebb termetű, mint a tahaiti nők rend szerint; kik a női termet természetes kifejlettsége által, sejtetik, millyen a természet remeke vagy legalább millyennek kellene lennie. — Setét hajzatuk, majd tömött repkénynyel körülfont fonatokban koszoruzza homlokaikat, majd pongyola tekeresben árnyékolja nyájas arcaikat, egyszerű morindu vagy málvavirág által diszittetvén. — A könnyű egyszerű öltöny festői redőkben ömlik le lábaikig s egész termetüknek természetes s mesterkéletlen báj kölcsönöz; — minek veszélyességét csak az mérsékli, hogy szeretetreméltóságuknál kelletlenül kevésbé becsülik önmagukat.

A sziget belsejével vágyván megismerkedni, egy belföldit kalauzul fogadék, ki kényelmesen, mosolygó vidéken át vezet, *bűnök ösvényén* a hegyek felé. — A maga nemében járatlan országut nevére eredetéről nyerte; az erélyes jezuiták ugyanis a hatodik parancs áthágását egy bizonyos hosszúságu ut csinálásával bünteték.

Gyönyörű vadonok s illatos erdőségek szegélyén elhaladva, végre a hegyek aljához s innen kigyózó vonalban, tátongó

örvények és szédelő bérczfalak mellett a hegy ormára értünk, hol egyszerre oly csoda szép kilátás lepott meg, hogy önkénytelenül kérdezem, vajjon a szép maga, vagy ama sok szépnek öszhangzó halmazása okozza-e azon rendkívül bájos benyomást?

Két hatalmas hegygerincz zárta messze távolban a láthatárt, mellyek egyike fekete nyolczszegletű bazalt oszlopokból alakulva, óriás épületként nyult a mély setét völgyből fel a szédítő magasba. E fal legmagasb részéről két rófnyi széles 400 lábnyi hosszú zuhatag szakad az alanti völgybe egy ideig a setét, zölddel takart bérczfalat ezüst szalag gyanánt szelvelve, alantabb finom gőzfátyollá oszlik s leérve a dús növényzeten lenge ködként elpárolog. — Délben állott a nap, sugarait a hulló cseppekre lövelve, s ragyogó fényében egy szivárvány a másik fölé szökött, színeik oly változatos s mégis állandó játékká olvadoztak, hogy a setét mélység szinte lángolt belé.

Körülem a nagy hallgatag természet komoly fenségében, alattam a csillogó szüntelen mozgó élet, s fölöttem egy sziklacsucson francia várdá. — Fegyverére támaszkodva, élő szoborként állt kék-beres egyenruhájában egy francia katona, tekintetét merően, a parttalan tengerre szegezve, míg gondolatai, talán túl a tengeren távol honának valamelyik szerény falva felé szárnyaltak, hol kedvesei a távozotról emlékezének. . . .

Szemeinkkel mind e sok gyönyörűséget elnyelve, végre Fatnahnába értünk, hol a kis, mintegy ötven főnyi francia hadosztály hadnagyával együtt francia szívélyességgel fogadván négy igen elégedett napot töltünk körében.

A francziák, kik jelenleg e kies áldott szigetkét uralják, a belviszályokat felhasználva elfoglalák bár nem csekély csatázások után, mert a kanakok, segítve a vidék sajtáságos fekvése által hősiesen védék hazájukat; de a francia vakmerőség végre győzött, s Pomare királynő jelenleg inkább államfogoly mint uralkodó. — A kis sziget három világrész — Ázsia — Amerika s Oceánia közepére lévén majdnem helyezve, nemcsak hadi, de kereskedő hajóknak is kényelmes nyugponton szolgál, miért is felette becses birtok.

A francziák, kik a földekben is osztoztak, ép ottlétünk alkalmával egy nagy félkörös épület építésével foglalkozának, melly országgyűlési teremül s színházzal fog majd használtatni, mi eredeti francia eszme; az otahajti fő urak ugyis francia nótára járván tánczokat.

Mind a mellett, hogy Papiti utcáiban nem egy fiut láték, kinek arcvonalai a Párisi naplopókra emlékeztetének s kiknek ereiben frank vér keringett, a francia uralom mégis nem igen erős lábon látszik állani s tán előbb, mintsem vélnők, fog az egész mesterséges épület összeroskadni, — s jaj akkor az ottani európaiaknak.

September 20-án váltunk meg a szép szigettől ismét kiszállva a sik tengerre.

(Folytatjuk.)

Egy pár szó a naptárakról.

A tisztelt szerkesztőség és a kegyes olvasó engedelmeivel szeretnék egy kissé őszintén, amugy igazi magyarosan beszélni, — mint akkor szoktam volt, midőn egykor magam is „Vasárnapi Ujság“-ot (nem ezt, hanem egy régibbet) szerkesztettem.

De hát mivel is kezdjük?

Mikor a szép derült, felhőtlen ég nem csak a természetet, de szíveinket is felvidámitja, ha két ismerős találkozik, és szorgosabb közleni valójok nincs, azon kezdik, vagy valamelyikök azon kezdi a beszédet: „be szép idő van!“ — Pedig mindketten jól tudják és látják, hogy szép. Ezt ugyan már százszor és ezerszer kigunyolták, s azért még sem megy ki a divatból, ha még tíz akkora miveltiségre jut is a haladó összes emberiség, mint a mekkorával most hízlekedik magának. Sőt én azt hiszem, hogy nem egy jó és dicséretes oldalát ki is lehetne mutatni ezen rögzött szokásnak. Hanem hagyjuk ezt, mert csak példakép vévém fel.

Most ha Pesten két ismerős találkozik, nem azt mondják egymásnak, milyen szép vagy rút az idő; hanem, hogy „mily sok a jövő évre megjelenő naptár!“ — Bizony sok! Akarata ellen is, egy nyári meleg eső után keletkező gombák, vagy földi békák sokaságára emlékezteti az embert. Bocsánatot kérek, nem akartam s akarok senkit bántani, csak a mennyiségre, nem a minőségre vonatkozik hasonlatom. De mivel már benne vagyok, tovább folytatom s azt kérdelem: mi volt az a termékeny

eső, mellynek illy dús eredményeit látjuk?

A feleletre nézve nagy a véleménykülönbség. De mindnyájokat visszatükrözik, kisebb nagyobb részben azon két felekezetéi, mellyeket a régi világ nem ismert, (tán ezeket is eső hajtott) u. m. az optimistáké egyfelől s a pessimistáké más oldalról. Amazok irodalmunk haladását látják benne; emezek a vállalkozó anyagi szellem (sit venia verbo) harapódzását.

Amazok vérmes nézetei a következő alapokon nyugosznak. „A naptárnak hasonlíthatatlanul nagyobb közönsége levén, mint bármely más könyvnek, a leghatalmasb közlekedési eszköznek nézhető, mellyel eszméket terjeszthetni.

Franklinnak „Szegény Richard“-ja jelentékeny tényezője vala Északamerika fejlődésének. Ha hát a naptárak nálunk szaporodnak, annak a jele, hogy többülnek a Franklinok is, kik a talentum szövétnekét nem rejtven véka alá, örömmel ragadnak alkalmat, hogy nemzetök anyagi és szellemi „testi lelki“ művelésére világítsanak vele a minden népszerűségek legnépszerűbb útján. Másfelől jele a fogékonyság növekedésének azok részéről is, kiknek javalmára szórja bőkezűleg anyagi emberbarát ama szövétnek világát.

De halljuk a másik felet is. Ez természetesen sokkal kevesebb számu. Közügyekben egy Heraclitusra tiz Democritust számíthatni s ismét tizet egy ellen tehetni, hogy a Heraclitusnak személyes ügye is érdekelve van a köz által. Itt hát csak olyan feketemájú ismerősemet beszéltettem, ki feljebbi periodusomat elolvasta, s hypochondriacus mosolylyal im e szókra fakada: „Ne higgye biz azt ön! Azoknak az uraknak szintolly kevés mondani valójok van az olvasó közönség „művelésére“, mint nekem vagy önnek, vagy Pál sógoromnak vagy Péter szomszédomnak. Hanem zsebre rakni valója mindenikünknek van s minthogy az irodalmi vállalatok közt még a naptár kiadása kecséget legtöbb reményvel, amugy vaktába, népszerűségünkbe bizva, előfizetést hirdetünk. Mellesleg mondva, naptárra előfizetést hirdetni régebben hallatlan volt, félt volna a szerkesztő, hogy kinevetik. De legyen lúd ha fehér. Midőn az előfizetést hirdetjük, rendszerint annyit tudunk naptárunk értekező és szépirodalmi részének tartalmáról, mint az az egyszeri hadvezér sapkája ura terveiről. Megindulunk az utcán sandorogva, megszólítjuk egyik és másik író barátunkat, hogy adjon közkedveltségéhez mért kisebb nagyobb tiszteletdíjért egy vagy más rovat alá tartozó cikket, mellynek közelebbi tárgyáról szó sincs, mert hiszen nincs is az egészről semmi kiszabott tervünk, csak jó tarka legyen.“

Elég, elég, nem akarok többet hallani, szakasztám félbe, azt vélem, olvasóm sem. A mondottakból már alakíthat magának egy szélsőségek-től tisztított, véleményét. S ezennel be is zárva a naptáraink keletkezése feletti sikertelen vizsgálódást, az adottak felett tartok egy kis igénytelen szemlést.

Előre megmondom, hogy arról a mi nem szigoruan a naptár szövegéhez tartozik, semmi szavam nem lesz. Ez irodalmi bírálat rovatába való; nekem pedig nem bírálói elmefuttatás, hanem a naptárhasználók tévedéstől megóvása a czélom. Nem is szólok mindenikről, hanem csak azokról, mellyek kezemnél levén, netaláni megrovásukat szoroson igazolhatom.

A naptár legszentebb érdekeinken kezdve, legcsekélyebb magán-dolgainkig minden ügyeinket annyira szabályozza, miszerint mind szigoruan igazságosnak, mind méltányosnak hiszem naptárszerkesztőinktől megkivánni azt, hogy ezen nélkülözhetlen házi segédet a legnagyobb pontossággal kezeljék. Mindenki a legnagyobb bizodalommal kérd attól tanácsot a körébe tartozó környületekben, s e bizodalmat, a naptár hitelet általában veszélyeztetni, csaknem vétékkel határos. Azonkívül maga a hiba kárt is okozhat.

Ezeket előre bocsátva szemeljük ki az előttünk fekvő három naptárban, u. m. „Müller Gyula nagy naptárában“, „Vahot Imre képes naptárában“ és „Trattner és Károlyi nemzeti kalendáriomában“ ejtett tévedéseket, rovatok szerint. Ezen naptárakat rövidség okáért M., V. és T. betűkkel jegyzendem.

A leglényegtelenebben kezdem, a hold járásán, vagy mint Müller-nél van a „hold hosszán.“

Hogy ezt a rovatot a mai naptárakban miért viszik, megfogni képes nem vagyok. Mert hiszen, annyi felvilágosodást fel lehet tenni népünkről, hogy ha valaki eret akar vágatni, vagy purgációt venni, vagy bornyát vagy csikaját kimetszteni stb. nem nézi meg előbb mi csoda jegyben van a hold? — Ezen égitest járása ugyan csillagásznak és tengerésznek igen igen fontos, sőt emennek olykor életkérdés, de ezen általános rovat, határozottabb számok nélkül nekik is épen semmit sem ér. Sokkal több haszna lenne egy olly rovatnak, melly minden napra azt mondaná meg, mellyik órában és percében delel (culminál) a hold. Ebből legalább az éjjeli órákhoz hozzá lehetne vetni. Azonban ha már egyszer ott van, azt hiszem kötelességében állana a kiadónak arra ügyelni, hogy hibátlan legyen. Ha egyéb haszna nem volna gondjának, lenne az, hogy kedvező előítéletet nyujtana egyebek s fontosabbok pontosságáról.

Legpontosban van kezelve e rovat az M. és T. naptárakban. Az utóbbi ellen is csak az a kifogásom, hogy a kos és bika jegyek olly kevéssé különböznek, hogy gorsó nélkül alig ismerhetni reájok. Tökélyesen el van hanyagolva ellenben a V.-ban, hol tán egészen a szedőre

bizták, mert a 365 jegy közül 82, és így az egésznek csaknem egy negyede, merőben el van vétve.

A mi a hold változásait (negyedeit) illeti, ezekben egyik sem ment a hibától. M.-ben a januáriusi első negyed 3 óra 15 p.-re van téve: olv. 2 ó. 55 p. Az aug. 12-kei újhold nem 8 ó. 59 p. hanem 8 ó. 9 p.-kor; a nov. 1-ső N. nem 1-sején, hanem 17-kén áll be; és a nálunk láthatlan napfogyatkozás nem a decemb. 9-kei újholddal, hanem a novemb. 9-keivel esik össze. Végre a máj. 24. 1-ső N., jul. 29-kei holdtölte, sept. 11. újhold egy percczel kevesebbre van számítva, mint a valóság hozná magával. — T. naptárában azon csekélységek kivül melyek csak egy egy percnyi vétség (többnyire +) van, tetemes hibák a hold negyedeit illetőleg ezek: jan. 18-kán az újhold 9 óra 59 p.-re van téve, 54 p. helyett. — Az apr. 2-ki holdtöltéhez holdfogyatkozás van hirdetve; de ez nem ekkor, hanem május 2-kán lesz. — A máj. 16-ki újhold nem 3 ó. 3 p.-kor, hanem 3 ó. 30 p.-kor áll be. — A jun. 22-ki 1-ső fert. nem 6 ó. 8 p.-kor, hanem 6 ó. 18 p.-kor esik. — A jul. 29-ki holdtölte 7 ó. 37 p.-kor, s nem 32 p.-kor esik. Aug. 20-kán az elsőfertályt, nem 0 ó. 50 p.-re, hanem 9 ó. 50 p.-re kell tenni.

De legfurcsábbak vannak e tekintetben a V. naptárában, mely azon hallatlan s eddigelé lehetetlennek vélt csodatünetet jósolja, hogy máj. 2-kán holdtöltéssel napfogyatkozás lesz. A dolgot az magyarázza ki, hogy holdfogyatkozást kell olvasni. Jun. 7-kei utolsó negyednél 3 ó. helyett olv. 9 órát. — Ugyavazon hó 22-kén, 6 ó. mellé tenni kell még 18 perczet és 30-kán a holdtölténél 0 ó. 30 perczet kell olvasni. — A júliusi holdtölte itt is mint a T.-ben 37' helyett 32'-re van téve. Ugy az aug. 20-ki 1-ső fert. 9 ó. helyett 0 órára. E két nagyobb összeüthető hiba a két naptárbeli számítások azon egy kuforrására mutatnak. — A sept. holdtölte, 25-kén este és nem reggel esik. — Oct. 25-kén a holdtöltére ismét napfogyatkozást ír e naptár, de a mellyből nyomdahiából nagyfogyatkozás lett. — Ezekon kívül egészen hiányzik egy holdtölte máj. 31-kén 4 ó. 4 p.-kor d. u. és egy utolsó negyed dec. 31-én 1 ó. 20 p.-kor d. u. — Mindezeket többek közt azért jegyzem fel, nehogy két különböző naptár birtokosa, mindenik a magáénak csatlanságában bizván, összeveszzen felette.

A napkeltét és nyugtát naponként mutató rovat hasonlóképp egy eredetet tanúsít a T. és V. naptárakban, mert tökéletesen egyezik e két-tőben, holott merőben különbözik az M.-belitől. A különbség néhol 4 perczig is megy. Utánszámítva kénytelen vagyok nyilvánítani, hogy a két elsőbeli ide vonatkozó számok, csak ott jök a hol ritka eset és kivételképp megegyeznek az M.-beliekkel. Nem tudom minő geogr. szél. szerint számíthattak, mert budapesti szélességben a nap 4 ó. 4 p.-nél korábban nem kél és 7 ó. 59 p.-nél későbbben nem nyugszik; holott a nevezett naptárakban ime határok egy felől 4 órára, másfelől 8 ó. 2 p.-re vannak tágitva. Itt ezen rovatot nem ismételhetem, mert sok helyet foglalna, hanem a ki igazítani akarja, a M. naptárára utasítom.

A tavasz kezdete, mindhárom naptárban mart. 20-kán 5 ó. 15 p.-re van téve. Hamisan; mert 21-kén és 5 ó. 24 perczre esik valóban.

A nyár kezdete jun. 22-én éjfélt után 2 ó. 4 perczkor lesz és megint mind a háromban e szerint igazítandó.

Az ősz kezdete sept. 23-kán 4 ó. 16 p.-kor estve. (Igazítandó.)

Tél kezdete dec. 22-kén 10 ó. 4 p.-kor d. e. (T. és V. szerint 9 ó. 56 p.-kor estve; M.-ben a nap-tája ki van feledve.)

Eleget unalmaskodtunk az órákkal, menjünk át a napokra.

A t. olvasó vehette észre naptár forgatása közben, hogy minden vasárnaphoz egy bizonyos és többnyire egész éven át ugyan azon betű van téve. Ezt vasárnapi betűnek nevezik s eredete az, hogy az év minden napjait jan. elsején kezdve ismételve az első hét betűvel jelelik, úgy hogy január elseje mindig A, 7-dike G, 8-dika ismét A, s így tovább. A melly betű már egy adott, p. o. 1855-dik évben, vasárnapra esik, az a vasárnapi betű, u. m. a most érintett évben G. Ezt elég tudni, hogy az ember megtudhassa, mellyik napon kezdődik az év. Leírván t. i. a hét betűt egymás után: A B C D E F G*, a vasárnapot megjegyezzük p. egy csillagocskával s onnan visszafelé számítva F = szombat, E = péntek, D = csütörtök, C = szerda, B = kedd, A = hétfő; tehát A tartozván jan. elsejére az év hétfőn kezdődik. Megjegyzendő hogy szökő évben két vasárnapi betű van, mi imigy ered. A szökő nap u. m. febr. 25-dike nem kap betűt s ennél fogva az utána való napok egész az év végéig egygyel elébb álló betűt kapnak, mint a mi különben illette volna őket. P. o. a közelebbi szökő évben 1856-ban így áll:

Február 23-dika szombat E
24-dike vasárnap F
25-dike hétfő nincs (kapott volna G.t)
26-dika kedd G (kapott volna A.t)
27-dike szerda A
28-dika csütörtök B
29-dike péntek C
Martius 1-seje szombat D
2-dika vasárnap E stb.

A február 25-ke előtti vasárnapoknak tehát F; az az utániaknak E a betűjük 1856-ban. Ebből kitetszik, hogy azon vexáló kérdésre: „miképp történhetett, hogy egy 28. évet ért embernek csak 7 születésnapja volt?“ nem áll az a felelet, hogy „február 29-kén született,“ mert ez más

évek február 28-kával egyez mind névnapban mind betűben s a kivető nap február 25-dike, mint a mellynek naptári conventio szerint sem neve sem betűje sem más években megfelelő napja nincs. Furcsa, de úgy van.

Hogy miképp következnek a vasárnapi betűk az egymást követő években, arról egy táblácska van szerkesztve, mellynek im egy töredéke:

1855 G
1856 szökő FE
1857 D
1858 C
1859 B
1860 szökő AG s így tovább.

Ha a szökő év nem volna, minden 7 évben újra visszakérülne ugyan azon betűk sora; így pedig csak 28 év múlva kerül vissza teljesen azonoson. Mind a 28 évet együtt a „nap cyclusának“ (Sonnencirke, igazabban Sonntagscirke) nevezik. A most folyó cyclusban 1855 a 16-dik év, kezdődött pedig ez a cyclus 1840-nel.

Mielőtt tovább mennék, megjegyzem, hogy a naptárak s általában az idő rendszerezése minden korban a vallás érdekében s az istentiszteletek és ünnepélyes czeremoniák szabályozása végett történt. Az egyptomiakat, görögöket stb. mellőzve, a két legnevezetesebb és ismeretesebb utóbbi reformokat két papi ember eszközölte. Bármily hatalmas volt is Julius Caesar, nem mint dictator, hanem mint Pontifex Maximus bizta meg a korabeli csillagászokat a becsüszott időszámítási tévedések megigazításában. A második nagy reformator — ez is természetesen csillagászok segédével — XIII. Gergely pápa vala, kinek rendezései maig is tartanak és tartani fognak míg a kereszténység. Ellenben csaknem korunkban tapasztalók, hogy a frankok által reformált naptár, minden elméleti czélszerűsége daczára egy pár tizedig sem tudá nyujtani kornadozó éltét, mivel nem birt a vallás hatalmas gyámolával. A jelen naptári rendszer hát lényegesen keresztényi s ezen jellemét szigoruan meg is kell tartani.

Ezeket előre bocsátva, szólok már azon számokról, mellyeket naptárainkban a vasárnapi betűk mellett láthatni. Ezen számok a vasárnapok öt csoportjára vonatkoznak, mellyekre a gyugalom napjai a naptárban osztályozvák. A csoportok ezek. Vizkereszt utáni, Böjti, Husvét utáni, Pünköszt utáni és végre az Advent vasárnapok. A böjtiek, Husvét utániak és az Adventek határozott számúak, a többi csak a hogy az idő jut reájok. A Vizkereszt utániakat t. i. csak addig számozzák, míg az első böjti vasárnap határt vet nekik. Sőt a 3 utolsóknak nem is tesznek számot, hanem csak saját neveikkel, u. m. *Septuagesimae*, *Sexagesimae*, és *Farsangvasárnap*, jelelik. Böjtvás. 6 van, utolsó köztök a Husvétet közvetlen előző Virágvasárnap. Husvét utáni ismét 6 s ezeket követi a Pünköszt ünnep. Mindezeket egyformán számítja a rom. kath. egyház, valamint a protest. felekezetek is; de a pünköszt utániakban eltérnek egymástól anynyiban, hogy a kath. egyház Pünköszt után mindjárt számítani kezdi a vasárnapokat, miszerint Sz. Háromság vasárnapja Pünköszt után első, s így tovább. A protestansok ellenben Sz. Hár. vasárnapot szám nélkül hagyják, sőt ettől és nem Pünkösztől nevezik el a többieket is. Sz. Hár. után első vasárnap hát a kath. naptárban Pünköszt után 2-dik s így foly tovább az Adventek osztályáig, melly Karácsonig tart és négy vasárnapot foglal magában. Mindezekhez járulhat még egy Karácson utáni és egy Vizkereszt előtti vasárnap is, de a mellyek közül egyik hiányozhatik. A bizonyos vasárnapokra rendelt Evangeliumokat ezen osztályozás jellemezvén, már csak ez okból is neveik és számjaik szigoru megtartása szükséges. Hibáztatnunk kell e tekintetben Müllert és Vahotot, hol a Pünköszt utáni vasárnapok a kath. és prot. naptárban egyenlően számozvák; holott a mint láttuk, az utóbbiakhoz mindig egygyel kevesebb szám illik. V.-ben azonkívül Jubilate (Huszv. után 3-dik) vasárnap kétszer van felhozva, mi miatt aztán a 6-dik (Exaudi vas.) egészen kimaradt. A Vizkereszt utániak közt pedig a böjtöt megelőző 3 vasárnap épen hamisan van számozva. T.-ben e részben nincs semmi hiba.

Leghanyagoltabb mindenütt az ónaptári vagy görög-orosz rovat. Ez hiba; mert ha szükségesnek nem tartják a kiadók, hagyják ki egészen s töltsék be mással azt a rovatot; de ha megtartják, azt vélem meglehet kívánni, hogy kezeljék a többivel egyenlő gondnal. Ime, T. a 41-dik évi folyamában 41-dikszer ír aug. 9-dikén (ó szerint) *Mátyás* helyett *Mátét*, ellenben nov. 16-dikán kárpótlólag *Máté* helyett *Mátyást*. Apr. 20-dikán meg a *Visszentelő* gör. ünnepies nap ki van hagyva. M. nem hagyta ki, hanem egy héttel későbbre tette kelleténél, u. m. apr. 27-dikére, melly hiba a változó ünnepek általános lajstromában is el van követve.

Legfurcsábbakat lelünk e tekintetben megint V.-ban mellynek naptár-rendezője a görög egyházat 1855-re 2 mond két Pünkösztel ajándékozta meg. Puhatólódván e tetemes vétség oka után s észrevevén, hogy ugyanazon lapon, hol a 2-dik Pünköszt áll, a vasárnapi betű mindenütt C, arra az ötletre juték, hogy a szedő talán kényelmesbnek találta a tavalyi naptárból elszedetlen maradt rovatot az ideibe is változtatlanul betenni, mintsem újat szedni; de azzal sem talál. Annyi igaz marad, hogy az egész rovatban borzasztó rendetlenség van.

Ennyi vala ez úttal mondani valóm; nem ócsárolni, hanem csak az igazításra utat mutatni akartam.

Az Alandszigetek lakói.

Tudva van, hogy az Északitenger ezen szigetszoportját, mely ötven év óta oroszok birtoka volt, mult nyáron megszállotta az angol-francia hajóhad s azok főerősségét, *Bomarsundot* be is vette. Azóta bővebb leírását is olvashatjuk e nevezetes szigeteknek, s ebből egy kis közleményt mi sem tartunk feleslegesnek.

Az Alandszigetek mostani lakói svéd eredetűek, ámbár minden arra mutat, hogy az ő lakosok finnek és lappok voltak. Hogy helyesen foghassuk fel e népet, meg kell gondolnunk, hogy változóbb sorsa talán egy népnek sem volt. Egyet sem látogattak meg annyira a természet és emberek csapásai. Olly égalj alatt él, melly, ugy látszik, csak a tulságosban találja kedvét, mert majd olyan az időjárás, hogy csakugy sül és forr minden, majd olyan hideg, hogy csonttá merevül minden, a szelid közepet soha sem találja el. Tengerét majd viharok szántják, majd jégpáncél borítja. Hát még az emberi kar által szenvedett csapások! Mióta csak tud valamit a világ e szegény kis országáról, mindig vetélkedő hatalmasságok küzdenek érte. Az egyik elfoglalja, a másik visszafoglalja, ma mint ellensége pusztítja azt, a ki tegnap mint barátja védelmezte s így soha sem tudja, mellyik az ő igazi ura, mellyikre bizza jövőjét sorsát. Ime, ötven esztendeig békésen birta Oroszország, s egyszerre ott terem a nyugoti hatalmasságok flottája s tövestől felforgatja az addigi rendet. De hagyjuk ezt, s mondjunk el egyetmást lakosainak életmódjából.

Az alandiaiak rendesen bátor, edzett emberek, de azért udvariasak, szolgálatra készek és szivesek, csakhogy könnyen ingerelhetők, és különösen idegenek iránt, bizalmatlanok, gyanakdók. Csak ha ki ismeri emberét, hosszabb idő multával nyilik meg szive s oldódik meg nyelve, de azután van őszinteség, bőbeszédűség, jó kedv és vendégszeretet! — Az alandiaiak nem gazdagok, de a nagyobb rész jól bírja magát, s mint mondani szoktuk, van mit aprítania a tejbe. Házaik rendesen fenyűfából vannak építve; szobáik téresek, de roszul vannak világítva; ágyaik a gerendákhoz kötve lógnak le, sokszor olly magasságban, hogy csak létra segítségével térhetnek nyugalomra. A főszoba közepét egy nagy boglyakemence foglalja el, s télen nem csak ezen hálnak az öregek, hanem egész nap alig hagyják el. Ott guggolnak, onnan lógnatják le lábaikat, ott esznek, pipáznak, sőt ezen furcsa trónuson fogadják ismerőseik látogatását is. Minden házhoz hozzá vannak építve a szükséges csűrök (pajták), éléskamarák s fürdőház, gőz vagy orosz fürdőre alkalmazva. Ez utóbbi sehol sem hibázik s a mulhatatlan szükségek közé tartozik minden háznál vagy legalább minden tanyánál. Az alandiaiak azon jó szokások van, hogy minden szombaton s minden ünnep előestéjén megfürödnek; ez a bevezetés minden ünnepphoz, minden mulatsághoz; sőt ha megbetegesznek, ez az ő gyógyszerök és patikájok minden bajban.

Az alandiaiak igen vallásosak; minden vasárnap templomba mennek, nyáron kocsin és csónakon, télen szánon. Otthon szorgalmasan olvassák a bibliát. A svédokkal együtt az evangélikus egyházhoz tartoznak. — Viseletökben, a nagy farkasbőrűsájkán kívül, nincs semmi feltűnő. Télen durva szürke posztóban s bundában járnak. — A jegyváltást és lakadalmat sok zajjal ünneplik. Egy alandiai lakodalom több napig tart, hegyre völgyre szól s roppant pénzbe kerül. Csupa hiúságból többnyire nyár közepén kötik a házasságot, ezzel azt akarják mutatni, hogy a lakadalmi költségek fedezésére nem szorultak az aratás áldását bevárni. Néhol a lakodalmi éjjelen egy furcsa tánc van szokásban, mellyet menyasszonyi táncznak hívnak. A fiatalok körbe állnak, közepén a menyasszony bekötött szemmel. A kör forogni kezd, a menyasszony kinyújtja karját s megragad egy tánczosnét; ekkor ennek fejére teszi saját koszoruját, annak jeléül, hogy utána ez lesz az első a ki férjhez megy. Ezután a megkoszorúzott leány lép a menyasszony helyébe s az előbbi játékot üzi. Ha három leány meg van koszorúzva, akkor egy harcz kezdődik, mellyben a házas férfiak és asszonyok is részt vesznek. Az asszonyok a menyasszonyt a férfiak a vőlegényt akarják elrabolni; amazt a leányok, ezt a legények védelmezik. Végre persze győznek az asszonyok és férfiak, a menyasszony aszonynyá, a vőlegény férjé lesz, de azért csak most kezdődik a táncz javában, ki világos, kivirradtig!

Temetési szertartásaik egyszerűek. A holttestet először is fejér lepedőbe takarják. 24 óra mulva hideg szobába teszik, hol igen soká marad, mert a temetés csak későn következik be. Ez jó szokás volna, s meggátolná a tetszhalált, csak az a baj, hogy a holtat rendesen egészen magára, minden felügyelet nélkül hagyják, minek már sok káros következtése volt. A temetés napján fekete fakoporsóba teszik a holttestet, gyermekeknek fehér koporsót adnak, melly virágokkal és csipkével van feldiszitve. Temetés után megülik a tort s a szokás azt kívánja, hogy innen minden vendég egy pereczet vagy más süteményt vigyen haza magával. Az utat, mellyen a temetés átvonul, mindenütt fenyűágakkal hintik be.

Éledelek igen egyszerű, olly egyszerű, hogy azt egy európai nép sem igen szokhatná meg egykönnyen, legalább nem zúgolódás nélkül. Rozskenyér, friss vagy befőzött hal, vaj, sajt és hus. A hus kevés, sovány és épen nem izletes. Kenyeret csak kétszer háromszor sűtnek egy esztendőben; a lapos cipókat karórafűzik szobáik gerendáin s ott szárítják. Idővel olly keményekké lesznek, hogy baltával kell szétvágni, ha hasznokat akarják venni. S még is azt állítják, hogy e kenyér felséges ízű.

Italuk ser és gabonapálinka, az utóbbit különösen télen kedvelik a jég- és hómezőkőni vándorlásaikon. Egy másik ital, a mit szeretnek, a tenger sós vize. Sokszor látni őket, a mint neki hasálnak a tenger jegének, s egy kivájt lyukon át néhány korty tengervizet szivnak be. Azt mondják, ez igen jól esik nekik. Általában az északi népek igen sok sőt emésztnek meg s talán annak köszönhetik erős testalkatukat. Különbö egy darab kemény kenyér, irósvaj és gabonapálinka, — ez az alandiai emberek rendes éledele. Hányan fognak nálunk felkiáltani: „Szegények!“ — s mégis ki tudja, örömet cserélne-e pipát mással.

Egy amerikai Cincinnatus.

Déli-Karolinában 1814-ben nem tudtak megegyezni azon, kit válaszanak kormányzóznak. Sok kijelöltek mutatkoztak, de nem olyanok, kik kedvességben voltak. Tanakodtak tehát egymás közt több napokig, de egyetlen egyet sem tudtak ollyant találni ki ezen hivatalra képes lett volna. Egy O-Reall nevű fiatal ember ezen bizonytalanságban azt kérde, miért nem választják meg Williams Dávid tábornokot? Alig mondatott ki a Williams neve, és az egész törvényhatóság felkiáltott: Ez a mi emberünk?

A választásnap bekövetkezett, és Williams tábornok, szavazattöbbség által meglőn választva, s követet küldöttek hozzá levéllel, hogy a választást tudtára adják. Sebes lovaglás után elérkezik a követ a tábornok lakásához, melly Marlborough környékében volt, és kérdezi otthon-e a generál. Mondták neki, hogy jelenleg az ültetvényénél (plantage) van, mire ismét utra kelt a követ, hogy a levelet a generálnak minél hamarabb átadja. Felutjában találkozik egy szép emberrel, kin egy kopott foszlány ruha volt, és egy öszvért hajtogatott maga előtt.

— Jó uton járok-e a Williams generál ültetvénye felé kérde a követ.

— „Igen uram! de az ide még egy mérföldnyire van.“

— „Ott van-e a generál?“

— Nincs uram.

— Hol van?

— Én vagyok Williams generál.

A követ nem látszott azt hinni, és felszólalt: „Ne ámitson. Nálam egy fontos levél van Williams generálnak szóló, ha ez az ön neve; itt a levél.“

Williams ur felnyitotta a levelet, és bámulva olvasta, hogy ő tudta és akarata nélkül, Déli-Karolina kormányzójává választott. Bevitte a követet házába, és irt levelet, mellyben jelenti a választásbani megnyugvását, és meghatározta az időt, midőn Kolumbiában meg fog jelenni. A követ visszatért.

A meghatározott napon kevéssel tizenkét óra előtt, jött egy kopott foszlányos ember loháton a városba: megkötötte lovát egy fához, és ment a Capitoliumba, hol nagy sereg embert öszszegyűlve talált. Kevesen ismerték őt személyesen. Ő leült egy székre, és pontban mikor az óra tizenkettőt ütött, felállt, és olly felséges beszédet tartott, melly által az egész gyülekezetet lelkesedésre gerjesztette. Nehány nap multával állomását, mint kormányzó elfoglalta és általánosán mindenki azt mondta felőle, hogy igen jeles, derék tisztviselő volt.

A sajtó hatásáról.

Az egyesült államalak népe ssége mintegy 23 millióra megy, kik nagy részben bámulatos szellemi és anyagi jólétűek. Vajjon mi képezi ennek főleges alapját? Mi szolgál ama példás közszellem, rendíthetlen hazafiság, és a vén Europa előtt mesésnek látszó alkotmány és egyéb intézmények támaszául? — A társadalmi működés s legfőképen a sajtó.

Az északamerikai sajtó működése által előállított olvasmány terjeszti minden pontból a felvilágosodást, értelmiséget, és közli a szorgalom mindennapi eredményeit. Földéret és mulattatva oktató. — Az egyesült államalakban a napi lapok és folyóiratok olly általánosán elterjedték, mint az áldáshozó napfény.

De tekintsük a sajtó működését kissé közelebről. Hitelt érdemlő kutfők szerint, az egyesült államalakban 1775. évben még csupán 37 lap jelent meg, 1834-ban azok száma már 1265-re rugott, holott jelenleg már több 2000, mond kétezerféle hirlap és folyóirat adatik ki. A legkisebb város külön nyomdával bir és mindegyik hetenkint legalább egyegy ujságot állit ki. — Maga Pennsylvania államalak (lakosságának száma 1,885,629) 1837-ben már kétszáz ötvenegy ujságot állitott ki.

New-York 2,648,028 lakossal kétszáz nyolcvanöt ujságot közönségesít.

Massachusetts — 796,809 lakossal — száztizennégy, és a — 2,610,560 lakosu — Ohio államban, száznegyvenhét ujság jó ki.

Minden államnak megvannak saját közlönyei, a régieknek úgy mint az újabbaknak. Az ujságolvasás a társadalom minden rétegeiben oly annyira nélkülözhetlen szükségletté vált; hogy a lapok megszerzése az élet fentartására kívánt eszközök után legelső levén, reá napszámos, úgy, mint a vagyonszob polgár, keresményének nem csekély részét költi.

A lapok a nép miveltiségének minden fokozatát vissza tükrözik, ezek az emberi tudalom nagy tárházai és szakadatlanul közlik mindazt mi érdeklél birhat.

A megjelenő folyóiratok között a tudomány minden szakmájának megvannak képviselői és közlönyei. Az Európából behozott hasznos könyvek haladéktalanul utánnomatnak vagy lefordítatván kinyomatnak, hogy eképen közvagyonná válva, a honi elmeszüleményekkel jótékonyan versenyezzenek.

A lakosoknak olvasáshoz rendkívüli fogékonyságát táplálják, a roppant mennyiségű kisebb közkönyvtárak, valamint azon körülmény, hogy gondolatjait a sajtó útján mindenki könnyeden közölheti.

Az ujságok postai vitelének ára egy számtól vagy folyóiratoknál egy ívtől 100 mérföldig, egy cent vagyis körülbelül 1½ kr. Azon felül pedig az egyesült államok határáig a mi pénzünk szerint 2½ kr. vétetik. Egyéb nyomtatványoktól 4 illetőleg 6 kr. kell fizetni.

Hát hazánkról e részben minő adatok léteznek, és az olvasók mennyisége minő arányban van a népességhez?

A két hazában mintegy 8,000,000 magyar lakik, van 13 magyar lapunk, köztük egy tisztán tudományos havi folyóirat. Boldog Isten! lapjaink legeslegelterjedtebbike, némely tős gyökeres magyar mezővárosba egy-két példányban jár. — Van-e nálunk is minden községnek ujsága? Igenis van, ha a hold megújul. — Nyomdák dolgában úgy állunk, hogy talán a pestbudaiakon kívül, a többi nagy részt csak hir szerint áll fenn. Irodalmunk terményei leginkább némely egyes lelkesek működése és fáradhatlan ösztönzése folytán terjednek, — mert a magyar emberben minden jó szándéka mellett is, az irodalom terményei iránti vágy és azok tetleges pártolása, eddigelé hiányzott.

De ez nem marad és nem maradhat így; lehetetlen, hogy a magyar, kinek sok szép tulajdonait a mivel világ méltánylólag elősmeri, magát e piritó szemrehányás alól diadalmasan meg ne mentené. — Hisz az értelmiség népünk egyik kitünő jelleme, hogyan hanyagolnók tehát el annak emeltyüit. Ha valahol, minden esetre a tudomány és ösmeretek dolgában áll az hogy: *ki nem halad, az marad.* — E tekintetben elég ha megérintjük azon előmenetelt, melyet a természettudományok két évtized óta tettek. A nyugati nyelvek irodalmaiban a tudományok minden ágának, minden fölfedezésnek és buvárlatnak, sőt a természet minden legkisebb jelenségeinek megvan saját irodalma, mi által az ösmeret és tudomány-szomjas emberek vágya, minden tekintetben kielégittetik.

Mit mond mind e hiteles adatokra a jó magyar ember? — Szép, szép, de az amerikai gazdag, nagy keresménye van, könnyen birhat oly óriási forgalmú sajtóval!

Igaz, az amerikaiak gazdagok, mi pedig szegények vagyunk és maradunk a mennyiben értelmiségünket, eszünket és Istentől vett szép tehetségeinket továbbá is paragon hevertetjük. — Kisértsük csak meg közlekedésbe jönni az ismeretekkel és kövessük azok tanait, mindjárt más-ként lesz.

Népünk minden jóra fogékonysággal bir, csak komoly ésszilárd akarat kell, azért is legyen jelszavunk: *szorgalom és kitartás!* — Áldozzék mindegyikünk hétről hétre annyi fillért a sajtó terményeire, a hányzork napjában a közhasznú ösmeretek hiányát érzi és sinyli, ekkép irodalmunk és vele a felvilágosodás, értelmesség és a közjöllét mindenütt felvirágozik.

közlő B. J.

Helynevek magyarázója. *)

(Folytatás.)

Ha találkozik valaki, ki elég erőt érzend majd magában, helyneveket magyarázni, kinek elég ideje lesz ezekben buvárkodni, őket gyűjteni, és a tudomány terjesztéséért, egy kötegben közrebocsátani — az helyesen fogná tenni, ha a helyeket, nem csupa névmagyarázattal, de földtani ismertetéssel is, szótár alakban, betürendben körülményesen írná le. Kedves könyv lenne az minden magyar kezébe. A fáradhatlan szorgalmu Fényes „Magyarország geographiai szótára“ nem a kedvesebb tudományos magyar könyveknek egyike? Ebben minden város, falu, és pusztá betürendben, körülményesen íratik le. Bármely honi utra vigyük magunkkal, csevegő kalauz ő, kis Cicerone, ki mindenütt magyaráz, elmondja, hogy itt ez van, ennyi van, ilyen s így fekszik, — utazon valaki egy helyről másikra, a közbe eső helyekkel, tán egyet se kihagyva, mindenikkel találkozik a könyvben is. Hátha a könyv még hely-

nevek magyarázatával is mulattatná az embert! Mielőtt meg fog születni a helynevek Magyarázója egy kötetű gyűjteményben, egy második kiadást váró Geographiai szótárnak kellene magyarázni, az eddig előtte ismeretes, vagy megismertett helyneveket illő beosztással. A *Vasárnapi Ujság* f. év 23-ik száma írta, hogy a Tudóstársaságnál már hever illy gyűjtemény, akkor használatul ez is kikérendő lenne. Ohajtva a perczet, melly e kívánságot teljesedésbe hozza, folytatjuk s bevégezzük A. B. C nket.

P. Pest. Királyi város Pest Pilis megyében, s egyszersmind legnagyobb, leggazdagabb s legnevezetesebb városa Magyarországnak. Fekszik egy homokos térségen a Duna balpartján, Budával átellenben, melylyel Európának egyik legelső remekműve, egy pompás lánchíd által köttetik össze, Bécshez 36, Debreczenhez 24, Kassához 32 mfdnyi távolságra. Első eredete bizonytalan, de több történetíróink állítják, hogy a rómaiaknak itt már gyarmatuk volt Transacincum név alatt. — Így ír Fényes Geographiai szótárában Pestről. Szépen ismertet multjaival, szépen jelenével, ha a tér engedné, ide írnam rajzát szóról szóra. Multjából látná az ember mennyi viszontagságokon ment keresztül e város, jelenéből, hogy mennyire van előre, mennyire hátra.

Magyar eleink bejöttekor sziget volt várral, környéke bástyákkal volt körülvéve; mellyek 1787-ben rontattak le, több helyen most is van még maradványa, így a főutezában Emerling ház mellett. — Mi elnevezését illeti:

Béla Király névtelen jegyzője szerint **) őseink bejövetelkor marahoni slávok lakták. Ezek keresztelték Pestnek, „Pest“ ő sláv nyelven kemenczét jelent. Kemencze telepjeik lehettek itten, erről bérmálták el. Németül innen kapta, Ofen, vagy Oven nevezetét; s ez Horvát István szerint nem Budának hanem Pestnek most is tulajdon neve. E név Pest, Taksony vezér alatt már előjött, Pestvárat ő adta Billa és Bulesu két vezérének. Sz. István korában szabadvárosok sorába tétetett, világos ez Zápolya István nádornak 1496-ban költ leveléből. Pest a mostani Budát is magában foglalta, több 11. 12. 13. „századbéli oklevelek szerint. Sz. Gellért hegyalja „paraszt Pest-„nek íratott (Lásd: *Palugyay Imre*: „Megye rendszer című kétkötetes könyvét, ő ha röviden is, minden megye nevét magyarázza.)

Némely arab nyelv emésztők, Pest nevezetét az arab nyelvből ismerik származtatni. — Mert ugymondják, „Pest“ azon nyelven alacsony fekvésű helyet jelent, e város pedig alacsony fekvésű — tehát Pest arabból kapta nevét. Kár, hogy nincs megírva miféle arab keresztelte el!

Találkoznak kórszámlálók is, kik a pestis járványtól eredeztetik nevét, azt mondják, „Valerian római császárnak itteni uralma alatt, egy 15 évig uralgó nyavalya — pestis — ütött itt ki; ez időtől van divatban a gyász ruha is“. Ez mind szép előadás, de nincs bebizonyítva, hogy azon nyavalyát akkor pestisnek hitták, és hogy itt ütött ki legelőbb. — Különben mindezeket a helynév magyarázójának jó tudomásul venni.

R. Rákos. Kisfaludy Károly illy című dala „Rákosi szántó“ ki előtt nem ismeretes:

Miről apám nagy búsan szólt,
Hogy itt hajdan szebb élet volt;
Érzi szívem s felsohajtok
A mint Rákos téren szántok.

Rákos Pest mellett szabad térség s folyó is e néven. Ez utóbbi rakkokban gazdag szokott lenni, kised a medre ugyan, de felduzzadáskor sok kárt okoz, ered Gödöllő felett, s foly végig Rákos mezején, s Budairányában szakad a Dunába. Hajdan országgyűlések tartattak itt.

Igy már 1286-ban volt itt országgyűlés. 1505 Erdély és Magyarhon országbirája Verböczy — mellyik törvénytudó nem ismeri nevét s tiszteli ez időben is? — Október 13-án itt olvasta fel százazreknek a magyar országgyűlés abbéli végzését, hogy Ulászló király, magnélküli halála esetére magyar ember lehet csak király. 1526 II. Lajos is itt tartott ülést.

Némelyek szerint nevét azon lengyel szótól „Rohoss“ veszi, melly szabad térséget jelent, s mert a lengyelek is már előbb, miként a magyarok, szabad téreken tartották öszvejöveteleiket. — Mások szerint a rakkal gazdagon bővelkedő pataktól veszi nevezetét. Jelenleg igénytelen térség, legelőül használtatik, jövőre ha részletekben eladja a város, eladósodott pénztárán sok segélyére leend. (Fényes megjegyzése).

E néven Rákos, különben sok helység van; mint puszták előjőnek, Pozsony, Borsod, Komárom megyékben, mint faluk: Gömör, Baranya, Bereg, Sopron, Vas és Abauj megyékben.

(Folytatjuk.)

*) Béla király névtelen jegyzője felől, a történetírókkal nem annyira ismeretesek kedvéért, meg kell említenem, hogy ennek mind neve, mind munkálódási időszaka kinyomozása iránt, a tudósok több értekezéseket adtak ki. Így p. o. — Horvát István azt állítja, hogy az I. Béla királyé volt. Idősb E. S. pedig Tudom. Gyűjt 1832 IX. X. köt. azt mutatja, hogy III. Béláé. Mások mást. Gondosan van írva mindkettő, de első erősebb alapokon épül. Különben, a nevére nézve e történetíró maig is névtelen jegyző. ifj. E. S.

Erkölcsei tanítások.

TESTI ÉLETÜNKRE VONATKOZÓ KÖTELESSÉGEK.

(Folytatás.)

VI. A vagyonszerzés módjai.

A vagyonszerzésnek legbecsületesebb módja a szorgalmas munka. A bölcs Isten, hogy bennünk a szükséges munkához kedvet ébresztsen, a vagyonosodáson kívül egyéb áldásokkal is boldogítja a munkás embert; tapasztaljuk ugyan is, hogy a rendesen munkálkodó emberek telvék életkedvvel, vidámsággal, megleléssel, nem függenek a mások kegyelmétől, és rendesen egészségesek. Egy nagy költő azt mondja: „Isten előtt nincs kedvesebb imádság mint a becsületes munka, mert azonnal meghallgatja s reá áldással felel.“ — Az pedig bizonyára kétségtelen, hogy a munka mindenféle embernek becsületére válik, csak az esztelen kit a születési gög megvakított, szegyenli a munkát.

A munka továbbá oly erény, melly boldogságra vezet, s melly sok más erénynek kutfeje. A munkának ellenkezői a *henyélés, kényelem keresés, restség*. Igaza van a magyar példa szónak: „A restség az ördög párnája“ mert kevés rosz és bűn van, a mi nem a restségből származnék. A lusta henyé emberek ön magokat megutálják, elerkölcstelenednek, lopás, csalásra vetemednek, szegénységre, inségre jutnak, s másoktól függökké lesznek. Az ilyenekből lesznek az emberi társaságnak salakjai, terhei a lotteria-lesők, a kártyások, a tolvajok, szóval az ingyenélők és naplopók egész serege.

A vagyonszerzésnek a munkán kívül van még egy törvényes módja t. i.: az örökösödés. Ez nem vétkes ugyan, de tisztességet csak úgy hoz az embernek ha azt szorgalma által maga is megérdemli, és becsületesen a maga és mások boldogítására fordítja.

Ezért munkálkodni mindenkinek kötelessége, munkálkodik is a királytól kezdve a napszámosig minden becsületes ember. A szentkönyv pedig erőteljesen azt parancsolja: „A ki nem dolgozik, ne is egyék“

VII. A vagyonkezelés.

A vagyonkezelésre nézve ezt a főszabályt kell követni: *kimélve és okosan használj vagyonodat, ne csinálj magadnak képzelt szükségeket, hanem csak valóban szükséges dolgokra költ, hogy jusson mindig a magad és mások boldogítására.*

Vagy rövidebben: *Vagyonod használásában légy takarékos és becsületes.*

Bölcs és okos ember másképen nem is teszen, mert tudja, hogy a legnagyobb gazdagság is elfogyhat, és a tékozló, esztelen gazdag, egyszer csak azon veszi észre magát, hogy koldussá lett. Becsületes ember megtakarítja vagyonát azért is, hogy ahol szükség, a szenvedőkön és szűkölködőkön segíthessen, és a közjónak előmozdítására adhasson. *A becsületes szűkölködőknek, és a közügyoltárának részét a gazdagok kezére bista az isteni gondviselés s a ki oly hűtelen, hogy ezeket az illetőknek ki nem adja, hanem maga költi el és emészti föl, annyi mintha elorzná azt.* Halottam egy gazdag emberről, hogy épen midőn iskola számára kéregetők érkeztek hozzá, keményen dorgálta cselédjét, miért separt ki egy még használható irótollat. A kéregetők ezt hallván így gondolkoztak: ezen fősvénynél nincs mit keresnünk; de mint ellepte őket a csudálkozás, midőn a bölcs és takarékos házi gazda a kérdéses tollal 100 forintot jegyzett be a kéregető jegyzőkönyvbe. Így kell öszvekötni a becsületet a takarékosággal, mert a ki a takarékoságban a becsületre nem tekint, hanem tulságoskodik, az ama nevetséges és undok vétkebe, a *fősvénységbe* esik.

A *fősvénység* sokféle bűnöknek gyökere. A fősvényt szüntelen kinozza a kívánság és hajtja mint egy ostorral, hogy szerezzen minél többet. Mint a szomjuhozó a vizet úgy áhitja a fősvény a pénzt, és reszket belé ha csak emlegetik is azt. Minél többje van, annál nyugtalanabb, minden zörrenésre rablót sejt, minden emberben tolvajt lát, pénzéből senki- nek nagy uzsora nélkül nem ad, s maga sem meri használni, és gazdag léteére is koplalva, fázva, és rongyoskodva nyomorogja keresztül az életet.

A fősvény ember minden alávaló gaztettre reá vehető; ha biztos, hogy pénzt kap, és büntetés nem éri, nincsen erkölcsi kötelesség, mellyet meg ne tartana. Megsérti Isten, maga és mások iránti kötelességeit.

A fősvény már itt e földön is büntetve van vétkeért, mert az örökös pénz-szomjazás bizonyára nagy gyötrellem, a szent könyv pedig azt tanítja hogy: „a fősvény nem idezülhet“.

Azonban vigyáznunk kell, hogy midőn a fősvénységtől őrizkedünk, a *tékozlás* vétkebe ne essünk. *Tékozlás* az, midőn az ember a maga vagyonát, esztelenül és szükségtelen dolgokra vesztegeti és hanyja ki. A tékozlónak természeti büntetése ha meg nem tér, elébb később a koldusbot.

VIII. A megleléds boldogsága.

Legnagyobb bölcseség, és sokféle erénynek szülője a *megleléds*. Ezen erényre az által szoktathatjuk magunkat, ha meggondoljuk, és észben tartjuk, hogy végzetlen sokan vagynak ember testvéreink között, kiknek sokkal roszabban megyen mint nekünk. Ezen kívül gondoljuk

meg, hogy nem a gazdagság, fény, és arany alkotják a valódi boldogságot, hanem a tiszta lelkesmeret, és a szívnek belső édes nyugalma, mellyel a szegény ember is birhat. Gondoljuk meg végre, hogy az embernek valódi érdeme, és becse nem attól függ, millyen gazdag, és minő rangban vagyon, hanem attól millyen hűséggel teljesíti kötelességeit. Ezek a gondolatok reá szoktatnak minket a *meglelédsre*, melly mint a szóból látszik, azt teszi, hogy mikor elégünk van, ne epezzük többert magunkat. A szent könyv ezt így tanítja: „*ha ruházatunk és eledelünk van, éljünk azzal meglelédsre*“.

Megleléds a valódi boldogság. Erre törekedjünk.

Háztartás.

— *Fogasi ur*, a Vasárnapi Ujságban ajánlott „tökkenyér“ első megpendítője, a kolozsvári Hetilapban szót emel az iránt, hogy közlését nem hiven adtuk vissza. A félreértés az erdélyi *kupa* és *fertály* nevű mértékek félremagyarázatából eredt. Erdélyben 1 *kupa* annyi mint nálunk 1 pint vagyis 2 itcze, s 1 *fertály* annyi mint 1 *meszely*. S e szerint könnyen érthető lesz *Fogasi ur*, midőn 10 *kupa* liszthez 5 *kupányi* sütő-tököt s 10 *fertály* vizet ajánl, s kisül, hogy *F. ur* ugyanazon arányokat ajánlotta eredetileg, mellyeket később *Gaal Mihály ur* és mások lapunkban közzétettek. Kívánságára örömmel nyilvánítjuk e helyreigazítást.

Annak kieszközlése, hogy a tehenek csak nappal borjúzzanak. Minden mezei gazda, és marhatartó tudja mennyi alkalmatlanság nyugtalan-ság van azzal öszszekötve ha a tehenek éjjel borjúznak. Kivált télben felette kedvetlen az, és nemcsak előleges gondosságot és vigyázatot kíván, hanem az is megesik véletlenül, hogy a borju, és a tehen is elvesz. Nem rég Utrecht közelében egy mezei gazda azt a fölfödözést tette, hogy ha a borjúzó tehenet, az utolsó napokban a reggeli fejés helyett éjszaka fejk, mindig nappal és nem éjszaka borjúzik. *Rutnon ur* gazdasági tanár Utrechtben harmincz tehénnel tétette meg ezt a próbát, és hármat kivéve, mindeniknél sikerült. Az illy bánásmód aztán szintén azon kedvező következményt hagyta maga után, sok mezei jószágban.

Levegő-tisztítás a szobában. Legjobb, és legkellemetesebb szer a szobalevegő tisztítására a kávé. E végből megtöri az ember a jól kiszáradt zöld kávészemeket egy mozsárban, és azoknak porát hinti a nem nagyon meleg vaskemenczére. A fris pörkölt kávé is bádogba zárva és a szobában széthordozva, elfojt minden ártalmas szagot.

Ásványos krumpli trágya. Vegyen az ember 15 font fahamvat 7 font égett csontot, 5 font gipszet, 10 font sót 15 font ójtott meszet, és 3 $\frac{1}{2}$ glauber sót. Mindezeket törje meg jól, kavarja öszsze és szitálja meg, krumpli-ültetésekor minden fészekbe tegyen ebből a keverékből fél nehezéket takarja be azt kevés földdel, és aztán ültesse belé a pityókákat *) ugy a mint szokás.

Hogy a penész-vagy hordószagu bornak kellemetes izt és szagot adjon az ember, e következő bánásmód ajánlatik. Által kell tölteni a megromlott bort egy tiszta hordóba; ha ez 150 iczés, tölt az ember belé egy *meszely* faolajat, s a vegyítéket erősen öszszekeveri. Az a tulajdonképi olaj, melly a jellemes szagot és izt a bor betegségekben okozza, öszszevegyül a kövér faolajjal, s azzal együtt felül a bor felszínére, és így a rosz szag tökéletesen eloszlik.

(Hetil.)

Egyveleg.

Becsüld meg az ellenséget. Azon katonákat, kiket a jelenleg folyó háboruban az oroszok elfognak, rendesen Pétervárra szállítják, hol igen tisztességesen fogadtatnak minden részről. A foglyokali emberséges bánást maga a czár parancsolta meg. Történt azonban, hogy egy pétervárad kerkeskedőnek kedve kerekedett, rútol banni egy francia fogolyt. Miklós czár meghallván ezt, tüstént magához hivatja a kerkeskedőt, s kérdi tőle, hogy miért bántotta meg a francziát? — „Mert ki nem állhatom ezt a nemzetet,“ felele a kerkeskedő. — „Egyéb okod nem volt? igazán csak azért cselekedtélt úgy, mert a francziákat mind gyűlöled?“ — „Igen is, felséges uram.“ — „Ha úgy van a dolog, akkor majd adok módot a kezédben, hogy dühödöt kiünthesd. El fogsz menni a krimi hadseregbe.“ S azonnal elvitték katonának a muszkatáborba Szebasztopol alá.

Egy sirkőről. Svédországban egy sirkővön a következő intő szavakat olvasá egy utazó:

Király, nézd itt végedet,
Rabszolga, nézd nyughelyedet,
Szép asszony, nézd e csontvázat,
Tudós, nézd ez üres koponyát,
Gazdag, nézd e port,
Szegény, nézd e világot!

*) Erdélyben ugy nevezik.

Megjelent művek.

Ajánljuk olvasóink figyelmébe a következő könyveket:

„A szegedi bossorkányok.“ Regény 3 kötetben. „Eszter“ szerzőjétől. Ára 3 pft. Kiadta Heckenast Gusztáv. A múlt század babonás áldozatainak korszakából egy igen érdekes jelenet közkedvességű regényirónk tollából.

2. „Toldi estéje.“ Hősköltemény. Arany Jánostól, egy kötetben, ára 1 pft. Második része „Toldi“-nak. Amilyen szép volt a reggel, olyan szép az estéje is. Igazán elmondhatjuk, hogy lementével dicsérjük a napot. Arany János kedveltségére érdekes megemlitenünk egy N. Sz.-i ur-hölgy levelét, ki miután a hozzáküldött aláírási ívet Toldi estéjére fené-kig megtöltve küldte vissza, a szélére írva panaszt tesz kiadónknál, hogy miért nyomtatnak Arany munkáihoz ilyen kicsiny aláírási íveket? A kiállítás Landerer és Heckenast nyomdájának dicséretére válik.

3. „Jávor orvos, és szolgálója Bakator Ambrus.“ Kedves, mulattató olvasmány egyik legöregebb, de örökké fiatal regény irónktól, Fáy András-tól. Kiadta Heckenast Gusztáv. Ára két kötetnek 2 ft. p.

4. „Utolsó Bátor.“ Regény. Jósika Miklóstól. 2 kötetben. Új, olesó kiadás. Kiadja Heckenast Gusztáv. Ára egy kötetnek csak 30 krajczár. A mű legjobb regényirónk legjobbjai regénye, és a mellett minden hazai regényeink között legolcsóbb.

5. „Béla királyfi.“ Hősköltemény. Vajda Jánostól. 1 kötet. Ára 1 pft. Kiadja Számvald Gyula. Fiatal költőnknek első nagyobb szerű munkája, mely költői szépségei által bizton megérdemli, hogy e nemből a legjobbak közé soroztassék.

6. „Karpáthy Zoltán.“ Regény. Jókai Mórtól. 3 kötetben. Kiadja Számvald Gyula. Ára a negyedik kötettel együtt, mely e hó folytán jelen meg, 4 ft. p.

„Párisi Mohikánok.“ Regény. Dumas Sándortól. Kiadja magyar fordításban Friebeisz István. Ára (?). A fordítás bármely idegen fordítást bátran helyettesíthet.

Nemzeti színház.

DECEMBER. I. *Uj igazgatóság.* Általános érdektárgya e napokban a nemzeti színház számára legmagasabb helyről kinevezendő új igazgatóság személye. Néhány nap alatt bizonyosat remélünk mondhatni e felől s az előzményekből a legjobb jövőt van okunk igérni színházunknak.

II. *Bolnai ifju művésziünk,* a bécsi udvari színház igazgatójától jövő nyárra néhány vendégszerepre meghívást kapott. Hasonló megisztelést mind az ifju művész személyére, mind nemzeti színészetünk hitelére nézve igen örvendetesnek tartunk; azonban teljesen tudjuk méltányolni az ifju művész azon határozatát, miszerint illynemű fölszólítást csak később, csak akkor szándékozik igénybe venni, midőn hazájában, mint bevérgzett művész, megállapított pályá közepén fog állhatni s a becsületére és becsületünkre való sikerről magát is bennünket biztosíthat.

III. *Lendvay* tökéletes felgyógyultával, biztosan várhatjuk, hogy nemzeti színpadunkon rég nélkülözött szerepléseit ujlag megkezdendi s drámáinknak ujra virulásnak induló boldogabb korszakát vissza varázsolja.

IV. *Czakó* legjobb színműve, *Első László király* (Szent László és kora) jövő szerdán fog színre kerülni.

Tarogato.

x* Az egyetemi orvosi kart nagyon megadóztatta mult héten a halál. *Birly* Florián országszerte ismert nevű szülészstanárt, ki 36 évi rendes tanítója volt a pesti egyetemen a szülésznek, s számtalan anya és gyermek életét menté meg szép tudománya ügyes alkalmazásával, mult héten kísérté az összesereglett egyetemi polgárság roppant temetési néppel egyesülve állandó nyughelyére.

x* Néhány nap előtt Pesten egy anya három ép egészséges gyermeket hozott egyszerre a világra, s még eddig nem hallottuk híret, hogy valamelyiket baj érte volna. Dicsérettel hallottuk emlegetni, hogy az illető szülők éppen nem zugalódnak ezen kissé túladozó istenáldása ellen.

x* Mult vasárnap egy ökölnyi kis fiúcska — *Ellenbogen Miksa* — meglepő gyorsasággal és pontossággal számított ki milliókra menő feladatokat szép számú közönség előtt. Ha az is a kis Miksa számításából történt, hogy ne csupán az ő parányisága és óriási számvetései, hanem *Sárközy Ferencz* is mulattassa a közönséget, ugy a legislegnagyobb kis óriásnak vagyunk hajlandók őt elismerni. A Hoffmann ur inga-próbáján is, nagyon szívesen hallottuk volna p. o. Patikáriusékat, s talán sokkal jobb kedvvel győződünk volna meg róla, hogy csakugyan forog a föld tengelye körül. Kiváltképen azon néhány asszonyiságot igen megilletett volna egy pár csárdás, kik padjaikról egyebet nem láthattak jó darab ideig, mint az ingát körül fogó uri csoportot, azonban sehogy sem tudtak szép szemekkel a zömök csoporton keresztül látni.

x* Somogyból a szüretre visszaemlékezve azt írják, hogy hasonlatlanul jó bor termett ott az idén, de oly kevés, hogy ha egypárszor leisz-sza magát az ember, marad is nem is, a mi ellen legokosabb ellenszer,

hogy egyszer se igyák le magukat, hanem csak ugy ókoláriumos keresztül kacsingassanak rá, majd meglássák, hogy szép ideig eltart az a kevés is a mi termett. — Azt is írják, hogy ott burgonyabetegség kezd mutatkozni, a mi ellen legezészerűbb szorgalmasan kivalogatni romlásnak indultakat az éptől, hogy ezt is meg ne rontsák, mert mindenről igaz az, hogy a rosztársaság káros a jókra.

x* *Pápán* okt. 23. bent a városban éjjeli 12 órakor a nagy gyorsasággal betört ajtókon hat beburkolt rabló jelent meg égőgyertyával Szalmaváry Kovács János ur házában, ki maga nem volt hon. Az aszszonyt s nőcselédet, kegyetlenül összekötözve a földrefekettették, s miután az ablakokat ágybelivel bedugdosták 2 óra hosszan raboltak, s 4000 pft. fölül meggy gonosz zsákmányuk értéke. — Különös ellentéte azon ember-telen kiméletlenségnek, miben a megkötözött nőket részesíték az, hogy egyik közülök az ott levő csecsemő kisleányt ki vette bölcsőjéből, s összeszókolgatta, és midőn sirni kezdett, karon hordozva csillapíták, s miután nem hagyott fel sirásával, a dajkát feleresztették, de csak addig, míg a kisedet megszoptatta, aztán ujra megkötözték.

— Készülő új munkák: „A végrendeletek készítése módja stb.“ népies kézikönyv; előfizetheti 30 pkrjával *Oláh Lászlónál* (Pest, Hattvani utca 3 sz.); — „Rajzok a hajdankorból“, 2 kötet történeti beszély, írta *Paulikovics Lajos*, előfizetheti 1 ft 40 krjával *Müller Emil* nyomdájában; — „Történelmi könyvtár“ szerkesztik *Szeigmund Vilmos* és *Huszár Imre*, előfizetheti 2 pftjával *Müller Emil*nél.

x* *Prágában* az ottani egyetemi magyarnyelvtanár *Riedl Sz.* hazánkfia már is annyira megkedvelteté édes anyanyelvünket, hogy nagy-számú hallgatói közül egyik b. Eötvös Józseftől „A megfagyott gyermek“ másik *Petőfitől* „Megy a juhász számaron“ czimű jeles költeményeket lefordíták cseh nyelvre, mellyek egy ottani szépirodalmi lapban már meg is jelentek.

x* *Scitovszky* János magyarország hercege primása nov. 16-kán vette át Rómában ő szentségétől IX. Pius pápától teljes ünnepélyességgel a bibornoki süveget.

x* *Brassóban* nov. 19-én a Schwarzenberg herceg nevét viselő 19 sz. gyalogsorezred granátos zászlóaljának zászlószentelése volt, melly alkalommal b. Pászthori ezredes magyar beszédet tartott a magyarszületésű legénységhez, mellyet kiemeltebb helyicinél hangos „éljen“zések szakítának félbe.

— A pesti szegénygyermekórháznak 1853 évre nyomtatásban megjelent kimutatása szerint ezen jótékony intézetnek, mellynek alapító tagjai között olvassuk Ő cs. k. Apostoli Felsége *V. Ferdinand* s több fenséges főherceg és főhercegnő neveit, a nevezett évben bevétele 6543 pft. 29 krt, kiadása 5397 pft. 5 krt tett. Az intézet keletkezte azaz: 1839 óta összesen 20,251 beteg gyermek orvosoltatott, benne, kik közül csak 239 tartozott a fizetéses osztályba.

— *Ama viharos éj* (nov. 13–14e között), melly annyi kárt tett a Szebasztopol körül hadakozó felek hajóiban s másutt, Pesten is fölkereste áldozatát. Olvasóink emlékezni fognak ama négy öles virágszaru, másfél százados növényre, melly „*Fourchroya gigantea*“ név alatt lapunk 36 számában ismertette volt. A pesti füvészkert ez egyetlen példányu óriási növényét kereste fel a vihar, összetörte a föld épített melegítő üveg-tornyot, reafuvott esőt, havat s reggel fagyva találták. Teljes kivirág-zása után ugy is elérte volna az enyészet. S most meghalt, mielőtt meghalhatott volna! Sirját gyászoló tudósok vették körül.

— Megjelent a *festészakadémiai* társulat tagjainak névsora is. E szerint e társulatnak 11 alapító s 664 részvényes tagja volt a lefolyt 1853/4 évben. A bevétel tett 2107 pft 4 krt, a kiadás 1798 pft 35 krt. Ez idén az ország különböző vidékeiből származó 20 tehetséges ifju részesült ingyen oktatásban a festészakademiában.

Jelenlegi gabona-ár.

Austriai mérők. — (Pengő pénzben.)

Pest, november 17-én: Buza 6 ft. 8 kr. — 6 ft. 56 kr. — Kétszeres 5 ft. 4 kr. — 5 ft. 20 kr. — Rozs 5 ft. 4 kr. — 5 ft. 20 kr. — Árpa 2 ft. 40 kr. — 3 ft. 20 kr. — Zab 2 ft. 12 kr. — 2 ft. 16 kr. — Kukoricza 3 ft. 36 kr. — 4 ft. 16 kr.

Bécsi börze november	Tavirati közlés						
	25	26	27.	28.	29	30	1.
Statuskötelervény 5% . . .	82 ¹ / ₁₆	—	83 ¹ / ₁₀	82 ¹ / ₁₆	82 ¹ / ₁₆	82 ¹ / ₂	82 ¹ / ₁₆
dto. 4 ¹ / ₂	—	—	—	—	—	—	—
1834-ki sorsjegyek 100 ftoe	227	—	—	—	—	—	—
1839-ki	132	—	132 ³ / ₄	131 ³ / ₄	130 ³ / ₄	129 ¹ / ₄	123
Bankrészevény darabja . . .	—	—	1230	1226	1223	—	1223
Éjszaki vaspálya oszt.	—	—	1790	1782 ¹ / ₂	1780	1790	1805
Dunagőzhajózási részvény	535	—	—	—	532	532	535
Augsburg	128 ¹ / ₄	—	125 ¹ / ₂	127 ³ / ₄	127 ³ / ₄	128 ³ / ₄	127 ³ / ₄
Hamburg 100 bootalléért	93 ¹ / ₂	—	91 ¹ / ₂	93 ¹ / ₂	93 ¹ / ₄	94	96 ¹ / ₂
London 1 font sterlingért	12.22	—	12.3	12.16	12.17	12.20	12.17
Páris 300 frankért	148 ³ / ₄	—	145	147 ¹ / ₂	148	149	148 ¹ / ₄
Cs. kir. arany	31	—	28 ¹ / ₂	31	31 ¹ / ₄	32 ¹ / ₂	31 ¹ / ₂
Ezüst	—	—	—	—	—	—	—
Dunavizallás november	22. 5' 4" 3" 0 föl. 23. 5' 7" 3" 0 föl. 24. 5' 6" 3" 0 föl.						

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.

LANDERER és HECKENASTNÁL

Pesten, egyetemutca 4-ik sz. a.

megjelent, és minden könyvárusnál s nevezetesebb könyvkötőnél kaphatók
következő naptárak 1855-ik évre:

Vas Gereben NAGY NAPTÁRA.

Második évfolyam.

Legnagyobb 8-rét, 20 nyomott iv, egy csinos aczélmetszvényvel
s közberakott írópapír-levelekkel.

Ára füzve 1 pft.

E naptárnak már megjelenése első esztendejében megszerzette a szerző népszerűsége az általános részvétet, mit már mult évben is a szorgalommal szerkesztett tisztí névtár tetemesen előmozdított. Azt hisszük, hogy a szépirodalmi szöveg tekintetében szerző ez idén is megfelelt a közvárákozásnak és népszerű névnek. A tisztítárra nézve pedig bátran elmerjük mondani, hogy az Galgóczi Károly által a lehető legnagyobb pontossággal, tökélyvel és könnyen átlátható világossággal van szerkesztve, s minden ez idén megjelent tisztítárok közt ezt főképp ajánlja az, hogy benne, az ez idén oly sok változásokon keresztül ment névjegyzék egész a nyomás előtti napokig pontos figyelemmel ki van javítva és egészítve s dicsekedés nélkül merjük azt ez idén valamennyi közt legtökéletesebbnek s tisztí közlekedésre leghasználhatóbbnak elmondani.

Tartalom:

Kor- és egyházi jellemei 1855-ki közönséges esztendőre. Hónaptár. Házi orvos. Gazdászat. A marha tüdő-senyv elhárítása oltás által. A cukorrépa eltartása. Az olajpogácsák hasznáról a gazdaságban. Mindig fris vaj. Preysz új gyapjamosó szere. Vadászat. Lovászat. Természetan. A villanyosság, mint világosság forrása. A villanyosság és magnetismus melegítő hatásai. Két csüd vitéz. Nevezetes férfiak: Arthur Garret Cowley Wallesley Wellington herceg. Ira Aldridge. Moore Tamás. Penetházy. Három szín. freskokép. Irta Bernát Gáspár. Két fősvény. A magyarok történetkönyve. Kvártélyos huszár. Eredeti népszimű dalokkal 3 szakaszban. Életregény poharozás közben. Novella, Eszther stb. szerzőjétől. A londoni zsebtolvajok. Egy alföldi város. A londoni hajórakhelyek (Doks). Az állatok természeti ösztöne s lakaik építése. A vízi ló. Dupuis-Delcourt jegeső háritója. A tenger alatti távhírló (telegraph). Természetan. Az ember- és állat-táplálkozás theoriája. Találmányok. Magyarországnak s hozzá való tartományainak emlékezetes dolgai. Mesék. Europai államok és uralkodók. Az orosz-török háboruban s vele egybekötetésben levő viszonyok közt szereplő egyének betűsorozati névjegyzéke. Osztrák birodalmi névtár. Magyarország katonai és polgári kormány. Országos vallásügy s közoktatási névtár. Tanodaügyi tisztí névtár. Magyarország helytartósági kerületek. Pestbudai közigazgatási kerület. Soproni közigazgatási kerület. Pósoni közigazgatási kerület. Kassai közigazgatási kerület. Nagyvárad közigazgatási kerület. Országos pénzügyigazgatóság Budán. Cs. kir. magyarálladalmi számvevőség Budán. Országos építészeti tisztikar. Pest város. Betűsori utmutató. Osztrák birodalmi rövid katonai névtár. Az osztrák birodalomban forgalomban levő pénzzenek. Cs. kir. osztrák ezüst és rézpénzverési táblázat. Az életben gyakrabban előforduló külföldi arany, ezüst s közforgalmi számoló pénzek értéke conventios ezüst forint értékre vite. Külföldi mértékek egybehasonlítása az osztrák birodalmi mértékekkel. Vasuti vonalok Magyarországon. Gőzhajózás. Személyvonatjárása. Gőzhajói menetár. Álladalmi postaközlekedés. Közönséges vásárok Magyar- és Erdélyországban. Bélyegdfj. A közéletben legsűrűbben felmerülő bélyegdfjak.

GAZDASÁGI NAPTÁR.

Első évfolyam.

Szerkeszté Fényes Elek.

Nagy 8-adrét, 9 nyomott iv, közberakott írópapír-levelekkel.

Ára füzve 24 kr. pp.

Fényes Elek köztisztviselőben álló és ezen pályán is az 1844—1848-ig az 50—60 ezer példány kelendősséggel bírt mezői naptárról, ugyancsak 1848-ban „Gazdatisztí naptár” cím alatt legelőször megindított épen ily irányu vállalatról országoszerre ismert neve azt hisszük tökéletesen elégséges e naptár hitelének megalapítására, reméljük is, hogy a népszerű modorban szerkesztett gazdasági rész, a rövid országos tisztí névtári kivonat s a lehetőleg teljes s legújabbban kijavított gazdatisztí névtár a közügyet ki fogják elégíteni. De szolgáljon itt bővebb felvilágosításul az ide iktatott

Tartalom:

Kor- és egyházi jellemei. Hónaptár, az év 12 hónapjai. A felséges uralkodó austriai ház. — Gazdasági értekezések. Fanevelés. Szőlőművelésünk és a borkereskedés. Cselédrendszert ajánlása. Időváltozati jegyzetek. Pesti gyümölcsnevelde és kertészeti intézet. Nemely gazdasági könyvek ismertetése. Gazdasági gépek. A mezőgazdaságot érdeklő mozgalmak. — Álladalmi postaközlekedés. Vasuti közlekedés Magyarországon. — Császári birodalmi ministerek. Cs. k. legfőbb rendőrhatalóság. Cs. k. legfőbb és semmitő törényszék. Magyarországi katonai és polgári kormány. Magyarország helytartósági kerületek a megyei hatóságokkal együtt. Pestváros tisztikara. Pesti betűsori utmutató. Gazdatisztí névtár. Közönséges vásárok. Cselédek bérét, árendát s más jövedelmet vagy költséget mutató tábla. Bélyeg illetékek táblázata.

E naptárakból ha alólú kiadólúknál történnék a megrendelés minden tíz példányra egy ingyenpéldány adatik.

PROTESTANS NAPTÁR.

Első évfolyam.

Szerkeszté BALLAGI MÓR, tanár.

Nagy 8-adrét, 9 nyomott iv, közberakott írópapír-levelekkel.

Ára füzve 24 kr. pp.

A szerző neve, ugy a protestans egyházi és iskolai életben ismeretes, kitünő egyéniségek közremunkálása, elégséges kezességet nyujt e naptár tartalmának érdekes volta iránt. Csakhamar ezen most először megjelenő naptárnak előleges kihirdetése után a protestans községek részéről oly élénk részvét mutatkozik: miszerint a nyomtatás megkezdésekor az előfizetők száma már a hat ezret is meghaladja.

JASZ-KUN NÉP NAPTÁRA.

Szerkeszté

Imrik József.

Első évfolyam.

4-adrét, 23 nyomott iv, közberakott írópapír-levelekkel.

Ára füzve 48 kr., keményen kötve 1 ft. pp.

E naptár szerzője maga is jász, s már a czimnél fogva is, legbővebben értekezik a jász-kun dolgokról, és pedig különösen tartalmazza e naptár: a Jász-kunok eredetét, szokásait s viseletét; — a jász-kun községek statistikai s geographiai tekintetbeni helyzetét, — a hármass kerület s községek tisztí névtárát. A jelenlegi küllháboru keletkezését. A török nép szokásait s vallását. Az állatok veszélyeit, hasznait s kinzásait vétekességét. Különbféle történeteket s mulattató elmés kérdéseket fejtegetésekkel. Közhasznu gazdasági, házi és égismei részeket. E földteke népfajait s vallását. Több hasznos tárgyakat és táblás kereskedési jegyzékeket az országos hivataloknak rövidden személyzete kimutatásával s a vásárok jegyzékével együtt.

E naptár, mindamellettt hogy a Jász-kun nevet viseli: különbség nélkül mindenki által használható.

VAS GERE BEN KIS KÉPES NAPTÁRA.

Második évfolyam.

Nagy 8-adrét, 5 nyomott iv, több a szöveg közé nyomott fametszvényekkel.

Ára füzve 12 kr. pengő pénzben.

Német nyelven:

Der Pester Bote.

Großer gemeinnütziger Kalender für Stadt und Land
Első évfolyam.

Legnagyobb 8-adrét, 20 nyomott iv, közberakott írópapír-levelekkel, s több a szöveg közé nyomott fametszvényvel.

Ára 1 ft. pp.

KÖZHASZNÚ HÁZI NAPTÁR.

Második évfolyam.

6 iv. Minden naptárak közt legolcsóbb, ára 6 kr. pp.

Heckenast Gusztáv, pesti könyvkiadónál

megjelentek és

karácsoni vagy ujesztendei ajándéku

ajánlatnak:

- KARÁDY, Regék nagyobb gyermekek számára.** 5 finom
kifestett képpel, szépen bekötve 2 ft.
Olcsóbb kiadás egy képpel, bekötve 1 ft.
- SAMARJAI, Magyar-német gyermekbarát.** 1 finom aczélmetszettel 1 ft.
- BEZERÉDY Amália, Flóri könyve.** Sok szép képpel 1 ft. 20 kr.
Olcsóbb kiadás 20 kr.
- CAMPE, Ifjabbik Robinson.** Egy képpel 48 kr.
- CHIMANI, Tarka jelenetek az emberi életből.** Egy képpel, bekötve 1 ft.
- Don Quichotte de la Mancha.** Nagyobb gyermekek számára. Egy képpel, bekötve 1 ft.
- GLATZ Jakab, Erényi atya.** Olvasókönyv egy képpel, bekötve 48 kr.
- — **Piros könyv.** Mulatva oktató olvasmány. 6 feat. képpel bek. 1 ft.
- — **Vidor gyermekek.** Négy képpel 1 ft.
- KÁROLYI J., Gyermekiant.** Versek, játékok. 1 képpel kötve 40 kr.
- NIERITZ, Egede János, a grönlandi utazó.** 1 képpel bek. 30 kr.

Díszkiadások, karácsoni ajándéku:

- Toldy, írta ARANY János.** 1 kötet 1 ft.
- Toldy esteje, írta ARANY János.** 1 kötet 1 ft.
- Az Árpádok, írta GARAY J.** 1 kötet 2 ft.
Szépen bekötve 3 ft.
- Abafi, írta JÓSIKA Miklós.** Díszkiadás egy kötetben 4 ft.
Szépen bekötve 5 ft.
- KISFALUDY Károly, Tihamér.** Egy kötet 48 kr.
- KISFALUDY Sándor munkái.** Egy kötetben szépen bekötve 5 ft.
- Bilderalbum von Ungarn.** Sok aczélmetszettel bekötve 1 ft. 30 kr.

Ezen könyvek kaphatók minden könyvárusnál.

A JOGTUDOMÁNYI

és

törvénykezési tárnak első füzeté megjelent

és épen most a t. cz. előfizető uraknak szétküldetik.

Ezen első füzet tartalma: Tajékozásul. W. G. — A perbeli kifogásokról T. L. — Az új váltótörvény körül. Szinováczy Gy. — Az ideiglenes polgári perrendtartást bevezető, 1852. szeptember 16-ki igazságügyministeri rendelet V. pontja. — A papírospenz kényszerítő folyamat elrendelése 1848. június 2-ki es. nyílt parancs polgári jogi következtetéseiről. — Esettár. I. Polgári jogesetek 1-6. II. Váltójogi esetek 1-4. III. A Bossányi-per. — Jogtudományi könyvszemle. Jogirodalom magyar nyelven; austriai jogirodalom német nyelven.

Előfizetés még folyvást elfogadjatik az, alulírt kiadónál helyben 6 pft., vidékre póstán küldve 7 pftjával 10 füzetre.

A második füzet, érdekes tartalommal, sajtó alatt van. Heckenast Gusztáv. himzó- és kalap-utca szögletén 1. sz.

Tisztelt előfizetőinkhez

a Protestans naptár ügyében.

Mindazon előfizetett példányokat, melyek eddig alólirottak könyvnyomdájából el nem vitettek, — hogy azok mielőbb kézhez juthassanak — elhatároztuk, póstautján bérmentesítve elküldeni; mellyről tisztelt előfizetőinket ezennel értesítjük.

Landerer és Heckenast
könyvnyomdája,
(egyetemutca 4. sz. a.)

Naptár-szerkesztőknek.

A tulajdonképi naptárhoz 1856-ra szükséges minden adatokat teljes számban és jó rendben, csillagászatilag pontosan kiszámítva ajánl jutányos áron

Brassai Samu,

Pesten, főt 16. szám első emelet.

Megrendeléseket bérmentes levél vagy bármely pesti könyvnyomdától megtehetni.

Minden hiba felfedezéseért, melly egy perczet időben meghaladna, egy pengő forint díjt biztosít bárkinek a hirdető. 152-1

127 3-14
A királyi közegészségügyi választmány véleményes ajánlatára a magas bajor királyi ministerium által szabadalmazva.

DOCTOR
porosz királyi
NÖVÉNY-

K O C H
kerületi orvos
CZUKORKÁI

elismert jó hatással vannak — mint ezt a leghitelesb bizonyítványok erősítik — a legcélszerűbb fű- és növénynedveket bőven tartalmazó alkatrészeinél fogva szintugy az idült, valamint a mulékony meghűtési köhögésnél, nátha, rekedtség, szűkmellőség, nyálkásodás, mellszorululás s más egyéb hurutos bajoknál is, minthogy mindezen esetekben enyhítőleg, csillapítólag s különösen jótékonyan hatnak az ingerelt lélekzöműszerekre s ezek ágazataira, a turha-pökést igen könnyítik, s gyengéden tápláló és erősítő vegyreszeik által a tüdőcsövek beteg nyálkahártyáit újra megerősítik.

Netáni tévedés elkerülése végett jól kell vigyázni arra, hogy = Dr. Koch jegesztett növény-czukorkái = csak a fentebb látható bélyeggel ellátott hosszúkás eredeti katulyába 20 és 40 pkrjával, vannak rakva s hogy azok valódi minőségben Budán csak Grünberg Ferencz udv. gyógyszerésznél, ugy nemkülönbén Pesten csak Székely József gyógyszerésznél, továbbá: Alsó-Kubinban Tyroler Gábor;

Aradon Tedeschi és Zukovics; Baján Klenáczy Ján.; Beszterce-Bányán Damay K.; Cserevkan Dominics Sándor; Czegléden Christof A.; Czernoviczon Schmeireh I.; és Zachariasievicz Tam.; Debreczenben Csanak József és R. Vincze Kár. gyógyszer.; Eperjesen Zsemberi Ign.; Erzsébetvárosban Schmith András; Eszéken Horning József gyógyszer.; Esztergomban Bierbreuer J. B.; Facseten Wiener Károly; Gyöngyösön Kocianovich János gyógyszer.; Győrött Unschuld Ede; Hold-Mező-Vasárhelyen Braun József és társa; Iglón Soltz T. Imre; Kaposvárt Kohn Jakab; Kassán Eschwig Ede; Kézsmárkon Szopko K. N.; Kolosvárott Wolff testvérek gyógyszerészek; Kőszegen Küttel István gyógyszerész; Liptó-Szent-Miklóson Fischer J. L. és Krivoss M.; Losonczon Bódy I. E.; Lugoson Arnold József és Schiessler Antal; Makón Dobsa Sámuel; Maros-Vasárhelyen Fogarasy Dóme; Mediason Orendi I. F.; Miskolcson Zahr J. B.; Mohácsen Kögl András; Munkácsen Tóth Károly; Nagy-Bányán ifjabb Bremer János gyógyszerész; Nagy-Beeskereken Pyrra J. D.; Nagy-Kanizsán Welisch M. V.; Nagy-Károlyban Schöberl K.; Nagy-Kikindán Schanner N.; Nagy-Mihályban Brenning Ferencz; Nagy-Szebenben Zóbrer J. F.; Nagy-Szombatban Keszely József; Nagy-Váradon Huzella Mátyás és Janky Ant.; Pápán Bermüller József és Tschepen Ede; Pécsen Adler Antal és Berger Kár.; Pozsonban Weinstabl Dienes; Rima-Szombatban Krütschmar K.; Rosnyón Feymann Ant.; Rózsahegyén Jureczki A. Herm.; Satorallya-Ujhelyen Fröhlich A. és fia; Segesvárott Misselbacher L. B.; Sellyén Weigel József; Selmecezen Dimák I. E.; Sopronban Rupprecht József gyógyszer.; Sümegen Hirschler Miksa; Szabadkán Farkas József; Szász-Sebesen Weissörtel I. Frigyes; Szászvárosban Spech G. gyógyszer.; Szegeden Suján József; Székes-Fehérvárott Legman Alajos; Szolnokon Schefftsik Istv. gyógyszer.; Szombathalvan Hensch Ede; Szombathelyen Tempel F. és Pachhofer Gyula; Temesvárott Jeney és Solquir; Tordán Welits György; Török-Kanizsán Firngyhasky Péter; Ujvidéken Sterio János; Vag-Ujhelyen Freund V.; Verseezen Karnáp János; Veszprémben Hafner Mihály; Zala-Egerszegén Anisits Pál; Zomborban Michailovits G. és Zombolyban Telbisz Ján. uraknál kaphatók.

76 5-0
A KARTHAUSI
írta
báró Eötvös József.
Harmadik javított kiadás, 4 részben
csak 2 ft. pengő.
Ezen klasszikus és ritka olcsóságú regény 3-dik kiadásának fenmaradt csekély számu példányait átvevő, a megrendeléseket hozzáam kérem intézni.
Pesten, Kristóftér
Geibel Armin,
könyvnyomdás.

Barrané és Steinnál

Kolozsvárt és Maros-Vasárhelyt megjelent s minden könyvárusnál kapható:

ERDÉLYI NAPTÁR

1855-ik közönséges évre.

Erdély 1854-ik évi június 26-án kelt legújabb felosztásával s tiszti névtárral. Országos és községi hivatalnokok, ügyvédek, ügyvivők, iparosok és kereskedők számára szerkeszti

KÖVÁRI LÁSZLÓ.
2-ik évi folyam. — Ára füzve 1 ft. p. p.
148 2-3

Salzbauer János

erdélyi fi., 1849-ik évben még tanuló volt, de hihetőleg még most is az, tudassa holletét rövid időn barátjával Huszka Károlylyal, kit levelével Szentesen feltalálhat.

JÁVOR ORVOS

és
szolgája Bakator Ambrus.

Szeszélyes regény

Fáy Andrásról.

Két kötetben.

1855. Füzve 2 ft. pengő pénzben.

Midőn Fáy András írónk kedvelt Nestorának ezen legújabb művét hirdetik, meg vagyunk győződve, hogy a t. olvasó közönség, melly a szerző ur munkái iránt eddig annyi részvételt tanusított, e regényt is örömmel üdvözlendi. A szerzőnek országzerte ismert neve, bennünkés munka minden további ajánlásától fölment; azért róla csak annyit mondunk: hogy ugyan azon kiapadhatlan szeszélyes élénk elménység, a családi életnek há füstös, melly a szerzőnek iratait jellemzi, a jelen műben is kitünőleg feltalálható.

Mai számunkhoz van csatolva a „Vasárnapi Ujság“ előfizetési ive, mellyet a tisztelt olvasó közönség és gyűjtőink kegyes pártfogásába ajánlunk.

erdélyi jég- s tüzkármentő.

Tisztelettel közhírré tétetik, miszerint a kölcsonös erdélyi jég- és tüzkármentő társulat ügyvivősegei, — a társulathoz csatlakozás könnyebben eszközölhetőse tekintetéből — Magyar- és Erdélyhonban, az alább nevezett t. cz. urakra bizattak, u. m.:

Magyarhonban:

Pesten Uhl W. Ferencz, uruteza 3. sz.
 Pósonban Artner Antal,
 Sopronban Zügn J. G.,
 Debreczenben Hegedüs Károly,
 N.-Váradon Rössler J.,
 Székes-Fejérvárt Legmann Alajos,
 Komáromban Wimmer Rudolf,
 Miskolczon Furmann Frigyes,
 Szegeden Waldmüller G. és Lémer,
 Pápán Gitting J.,
 Győrben Ecker Ferencz,
 Késmárkon Hensch J. G.,
 Rosnyón Néhrer Mihály,
 Lugoson Pausz Mihály.

Losonczon Búsbak A. H.,
 N.-Szombathon Keszely József,
 Szombathelyt Hensch Márton,
 Dunaföldvart Tenner Károly,
 Lőcsén Hermann A. Lajos,
 Léván Kutschera és Redli,
 Nagy-Kátán Bundi Imre,
 Nyiregyházán Csécsy Soma,
 Jászón Novák Endre,
 Tökerebesen Sennert János,
 Szoboszlón Fogtú József,
 Jólsván Boczo Sámuel,
 Göllbitzen Boldoghy J.,
 Gnezdán Klein Ernest.

Erdélyhonban:

Balászfalván Dániel Ödön,
 Bánfihunyadon Ujváry László,
 Bethlenben Mihály Endre,
 M. Berkeszen Takács Zsigmond,
 Baroton Császár Dávid,
 Csikszerebában Szörcey Imre,
 Dézsen Kovács Mózes,
 Déván Izkutz Márton,
 Dobokán Hodor Károly,
 Erdőszentgyörgyön László Gergely,
 M. Egregyen Kethely József,
 N. Enyeden Mester Károly,
 Felvinczen Magyar Pál,
 K. Fejérvárt Dergán József,
 Gidofalván Vajna Károly,
 Hátszegén Wagner Károly.

V. Hunyadon F. Bucsy Mihály,
 N. Ilondán Jánosy István,
 P. Kamaráson Móra Samu,
 M. Méhesen Kendeffy István,
 Szászvároson Németh Vilmos,
 Szászsebesben Pototzky Antal és fia,
 Sz. Somlyon ifj. Lázár János,
 Tasnádon Koroknay Zsigmond,
 Tekében Weber M. Frigyes,
 Tordán Vélits Lajos,
 Tóvisen Arkosy Lajos,
 Sz. Udvarhelyen Cimbalmos Lajos,
 K. Vásárhelyen Kovács Dániel,
 M. Vásárhelyen Czecz Miklós,
 Zilahon Harmath János.

kiknél minden megkívánandó nyomtatványok díj nélkül, valamint e honi intézetről szükséges fölvilágosítások, a legnagyobb készséggel szolgáltatnak.

Egyszermind bátorokodunk a tisztelt közönséget e társulati részvételre — vagyonuknak az elemi káreset elleni mentesítése végett — annyival is inkább föl hívni, minthogy ezen intézet a takarékoság szempontjából kiindulva, minden egyes tag a kívánt mentesítése nemet több vagy kevesebb veszélyessége szerint aránylag jutányosan érrendi el, s csak is annyi befizetéssel járul a közpénztárhoz, a mennyi ennek évi szükségére fedezésre kívánatik, az ezen felüli maradvány a tagoknak visszaadatik; valamint a rendkívüli csapások esetében netalán megkívántató hiány azok által utánpótlatik, s e szerint a tagok egymásközött megfelelőleg illő, s hovatovább mindinkább növekedő kölcsonös kezességét nyújtva, a megbecsült a illető kármennyiségek mindenkor teljesen fizettetnek.

Mind azon nevezetesebb helyeken, hol társulatunk még ügyvivősege által képviselve nincsen, felszólítottak azon t. cz. férfiak, kik a közbizalomnak pontosságuk által megfelelni magukban elhivatást érzének, társulatunk ügyvivősege felvállalásáért — mellyel a fáradsághoz arányos jutalom is van egybekapcsolva — mihozzánk folyamodni. — Kolosvárt, october 25-én 1854.

Kölcsonös erdélyi jég- s tüzkármentő társulat igazgatósága.

b. királyuteza 36-dik szám.

Arany János legujabb költeménye!

Épen most jelent meg, és minden könyvkereskedésben kapható:

TOLDI ESTÉJE.

Költői beszély hat énekben.

Diszkladás. 16-rét füzve 1 frt.

Ki ne ismerne Arany Toldiját?

A ki nem ismeri, ismerje meg, mert az a magyar irodalom kincsei közé tartozik. Egy drága kőből készült remekmű az. Egy hősköltemény, mellynek a költő maga a legnagyobb hőse.

Ha saját nemzeti érzetünk nem volna elég arra, hogy e művet megtudjuk becsülni, a külföld elismerése tudatná velünk, minő irodalmi kincset bírnak abban.

A mit a költészet szépségeiben adhat,

A mit a képzelet fényeset elő tud állítani,

A minék minden szava a min vérünköl csöppentett vér; ez mind feltalálható Arany Toldijában.

A mióta a már közkezen forgó első rész megjelent, közóhajtása volt minden magasabb élvezet után sovárgó olvasónak, vajha e remekmű írója költeménye második részét is elkészítene. Ez óhajta imé teljesült. A költő befejezte „Toldi estéjét” s a közönség elé bocsátja.

Mind az a mi szép volt az első részben, újra él a másodikban is, s a költő nagyságot itt még egy új fényes eszme is körül-világítja; a mult nemzeti nagyságot ragyogó dicsfényel. Mintha a költő nem tartotta volna elégnék aranyból és drágakövekből dolgozni, hanem még a napaugárt lehozta volna hozzájuk, hogy azoknak ragyogni segítsen.

Az olvasó közönségnek nem kell több ajánlás, mint annak tudatása, hogy Toldi estéje elkészült és már ki is van nyomtatva. Illy mű, mellynek létrejöttére az irodalom minden barátai örömmel vártak, csak diadalának nézhet eleje megjelenésekor.

Nyomatja és kiadja Landerer és Heckenast, egyetem-uteza 4. szám alatt, Pesten.

„UJABB KORI ISMERETEK TÁRA”

az

magyar Encyclopaediára (Conversations-Lexicon.)

HAT KÖTETBEN.

Egy-egy kötet előfizetési ára 2 forint 30 kr. pengő pénzben.

(Minden kötet 42 sűrűn nyomtatott ívből áll.)

Egy nagyobbserű vállalat, melly nemzeti irodalmunk minden barátjának pártolását igénybe veszi; magyar mű, mellynek egy köz- és magánkönyvtárban sem lehet hiányzania!

Midőn alulirt az „Ujabb kori Ismeretek Tára” kiadására vállalkozott, az olvasó közönség egy igen érezhető szükségének pótlását tűzte ki céljául. A nagyszámú, de hazai viszonyaink ferde felfogásában bővelkedő, vagy azokat alig érintő külföldi encyclopaediák nem elégíthetők ki közönségünk igényeit. Az 1838-ban befejezett WIGAND-féle „Közhasznú Esmeretek Tára” pedig azon idővel végződött, melly élénkebb nemzeti életünknek csaknem kezdetével esik össze. Minélfogva a közelmúlt két évtized korszakot alkotó mozgalmainak a politika, tudomány, művészet és társadalom terén s a bennök szereplő egyéniségek élet- és jellemrajzainak összeállítása által a kiadó épen oly kellemetes, mint hasznos szolgálatot vélt tenni az irodalomban. Más részről a legujabb világesemények előadása, a fontos mozgó eszmék, találmányok, átalakulások, tudomány s művészetek haladásai, s az ezek körül fáradozott külföldi személyiségek ismertetése nem csekélyebb érdekekkel bírhatott olvasó közönségünkre, mellynek azon europai színvonalról, hova magát felküzde, nem szabad többé lemaradnia. Az idegen tárgyak gondos kiszemelésé által is a külföldi lexiconok özönének akaránk gátot vetni.

Az „Ujabb kori Ismeretek Tára”-ból eddigelé öt kötet jelent meg (A—P-ig), a hatodik kötetel, mellynek nyomtatása folyton folyik, az egész munka beleadandó. Kiadónak szerencséje volt, hazánk számos elismert írói tekintélyének közremunkalását megnyerni s az eddig öt hatodrészen kész munkáról meggyőződheték az olvasó, hogy ez nem szemfényvesztő vásári portéka, hanem higgadt itélettel irt, maradandó becsü cikkek gyűjteménye, mint ezt komolyabb lapjaink időszakonként ismételve nyilvánosan elismerék. A betűsor szerinti közlések alkalmas eszközzel szolgálnak arra, hogy általuk ne

csak pillanatnyi szükségben segítve legyen, hanem a mélyebb tudvágnak is minden lehető irányban elégtétessék s a nagy közönségnek egy önálló, nem felületes, de mégis könnyed modoru, gyakorlati s tanulmányos olvasmány nyújtassék, melly ismereteket terjesszen, eszméket s szellemet ébresszen s javítson, különösen pedig kitarító kegyelettel nemzeti emlékeink s jeleink irányában, állapotainkról elfogulatlan nezeteket terjesszen. Jövők sejtelve multunk s jelenünk ismeretétől függ.

Alulirt kiadó nem kiméle az áldozatot, hogy a munka egy beltartalomra, mint külső kiállításra nézve minden méltó igényeknek megfelelőhessen. Külcsin és jutányosság tekintetében az „Ujabb kori Ismeretek Tára” minden hason tárgyú külföldi gyűjteménynyel kiállja a versenyt. Hogy azonban minél nagyobb terjedése biztosíttassék, kiadónak van szerencséje kinyilatkoztatni, hogy az „Ujabb kori Ismeretek Tára” hat kötetére, még mielőtt azok teljesen kikerülnének sajtó alól, ezennel új előfizetést nyit, még pedig

kötetenként 2 ft. 30 kr-ával p. p.

Midőn a t. cz. olvasó közönség hazafiai figyelmét e példátlan olcsó árra felhívni bátorokodtam, szabad legyen különösen a hazai s külföldi nevezetes emberek több száza menő életirásai, statistikai és történelmi, politikai s nemzetgazdasági, természettudományi s irodalmi cikkekre figyelmeztetni, mellyek az „Ujabb kori Ismeretek Tára” tartalmát teszik.

Minden kötet 42 sűrűn nyomtatott ívből áll.

Az előfizetés elfogadtatik minden hiteles könyvárusnál.

Az előfizetés az eddig megjelent kötetekre egyenkint is 2 ft. 30 kr.-val pp. elfogadtatik, és a t. előfizetők a példányokat időnként tetszésök szerint átvethetvén, könnyű módon néhány hónap alatt az egész munka birtokába juthatnak.

PEST, novemberhó 1854.

HECKENAST G., kiadó.

(Barát-tér, kalap-uteza 1. szám.)

155 1-3
Báró Jósika Miklós regényei

uj olcsó kiadásban

épen most jelentek meg:

AZ UTOLSÓ BÁTORI.

3 kötet.

ABAFI.

2 kötet.

ZÓLYOMI.

1 kötet.

Csak 30 kr.

egyegy kötet.

Ezen új kiadások kaphatók minden könyvárusnál.

HECKENAST GUSZTÁV, kiadó.

154 1-3
„Eszter” szerzőjétől!!

Téli olvasmányul

a következő igen érdekes és köztetséssel fogadott regények ajánlatnak:

A szegedi boszorkányok.

Három kötet.

3 ft. pengő pénzben.

A ZÖLD VADÁSZ.

3 kötet. 3 ft.

A gordiusi csomó.

3 kötet. 3 ft.

A nagyszebeni királybiró.

3 kötet. 3 ft.

ESZTER.

3 kötet. 3 ft.

Kaphatók ezen regények minden könyvárusnál.

Heckenast Gusztáv, kiadó.